

ԱՄՆ-ՈՒՄ

Armenian

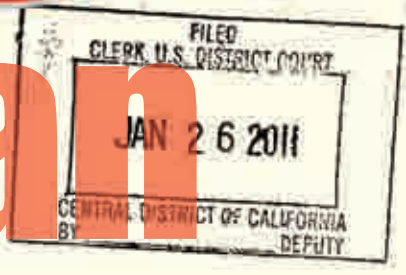
Power

ՀԱՄԱՅՆ

ՀԱՄԱԲՈՒՄ

ՀԱՄԱԿՐԻՄ

ՀԱՄԱԿՐԻՄ

UNITED STATES DISTRICT COURT

FOR THE CENTRAL DISTRICT OF CALIFORNIA

June 2010 Grand Jury

UNITED STATES OF AMERICA,) No. CR 11 00072

Plaintiff,) I N D I C T M E N T

v.

- MHER DARBINYAN, aka "Mike," aka "Hollywood Mike," aka "Little Mike," aka "Capone," aka "Caps," aka "Maher,"
- PARAMAZ BILEZIKCHYAN, aka "Parik," aka "P," aka "Parnamas Bileziktsian," aka "Bleziktsian Paramas,"
- KARO YERKANYAN, aka "Guilty," aka "Gator," aka "Kane,"
- ARMAN SHAROPETROSIAN, aka "Horse," aka "Dzi,"
- HAYK KARAYAN, aka "Hayko," aka "Whisper,"
- ARMAN TANGABEKYAN, aka "Spito," aka "Spitak," aka "Villager," aka "Thick Neck," aka "Armancho,"

[18 U.S.C. § 1962(d): Racketeer Influenced and Corrupt Organizations Conspiracy; 18 U.S.C. § 1201(c): Conspiracy to Commit Kidnapping; 18 U.S.C. § 1201(a): Kidnapping; 18 U.S.C. § 1951(a): Conspiracy and Interference with Commerce by Threats and Violence; 18 U.S.C. § 1344: Bank Fraud; 18 U.S.C. § 1028A: Aggravated Identity Theft; 18 U.S.C. § 1029: Access Device Fraud; 18 U.S.C. § 371: Conspiracy; 18 U.S.C. § 1001(a)(2): False Statement; 18 U.S.C. § 1014: False Statement on a Loan Application; 18 U.S.C. § 1028: Identity Theft; 21 U.S.C. § 846: Conspiracy to Manufacture and Possess with Intent to Distribute Marijuana; 21 U.S.C. §§ 841(a)(1), (b)(1)(B)(vii), (b)(1)(C): Manufacture and Possession with Intent to Distribute Marijuana; 18 U.S.C. § 1955: Conducting Illegal Gambling Business; 18 U.S.C. § 922(g)(1): Felon in Possession of a Firearm/Ammunition; 18 U.S.C. § 2: Aiding and Abetting]

ԱՅՍ ՀԱՄԱՐՈՒՄ

- 2 **Համայնք**
- 4 **Ռամազանը՝ ծովի եւ աղօթքի ամիս**
- 5 **Սերժ Թանկեան՝ կանխել Թեղուտի անտառների ոչնչացումը**
Արթուր Պապեան
- 6 **Հայաստանի բնակչությունը աճել է 0.4 տոկոսով**
Կարլեն Ասլանեան
- 7 **16-րդ դարի խաչքարի յայտնաբերումը**
Գիլիջանում
Արմինե Մելիք-Իսրայելեան
- 13 **Օմար Խայեամի աշխարհայեացքը**
Յովսէփ Միրզայեան
- 16 **Սկսում են դանդաղ մահանալ**
Պարլօ Ներուդա
- 18 **Մտորումներ կա՞նում «Ազատ զոյգ»**
ներկայացման մասին
Հայնուշ Ջահանեան
- 20 **Փոքրիկ Ռուսաստան՝ Հայաստանի հիւսիսում**
- 24 **Միասնությունն սպորտով**
Արման Տ. Ստեփանեան
- 27 **Ժամանց**

Մշակութային եւ Հասարակական

Յոյս

Երկշաբաթաթերթ

Ե տարի, քիւ105, Օգոստոս 24, 2011,
1200 քուման
Հայաստանում 320 դրամ

- 8 **«Արմենիան Փաւրը» / Հայկական ՌԺՖ**
Ռ.Ս.
- 8 **ԱՄՆ-ում քախջախել է «Հայկական ՌԺՖ» խմբաւորումը**
Վլադիմիր Կոզլովսկի
- 11 **Հայկական ՌԺՖ-ն էլ է մաֆիա**
Անի Գեւորգեան

Պ ա ր ս կ ե ր է ն ք ա ժ ի ն

- 2 **Այս համարի հայերեն էջերում**
- 4 **Չորագիւղի կանանց դժուարին կեանքը**
Գաիյանէ Աբրահամեան
- 6 **Մարգարիտ Սարգսեան՝ Թեհրանի առաջին մանկապարտէզի հիմնադիրը**
Լիա Խաչիկեան
- 8 **Հայ ժամանակակից նկարիչներ՝ Արեւ Պետրոսեան**
- 10 **«Աղա Իււէֆ» ֆիլմում հայ ընտանիքի տեսարանի մասին**
- 12 **Լեւոն Շանթի «Ընկած բերրի իշխանուհին» պարսկերէնով**

<p>Յոյս</p> <p>Հասարակական-մշակութային երկշաբաթաթերթ</p> <p>Արտօճատը՝ Լեւոն Ահարոնեան</p> <p>Խմբագիր՝ Ռոբերթ Սաֆարեան</p>	<p>Խմբագրական կազմ՝</p> <p>Քարմեն Ազարեան, Լիա Խաչիկեան, Գարուն Սարգսեան, Արմինե Մելիք-Իսրայելեան</p> <p>Գեղարվեստական ձեւաւորում՝ Լիա Խաչիկեան</p>	<p>Հայերեն բաժնի սրբագրիչ՝ Քարմեն Ազարեան</p> <p>Կայք Քաջիկ Սաֆարեան</p> <p>Մարզական Արման Ստեփանեան</p> <p>Բաժանորդագրութիւն Քաթրին Եաղուբի</p>	<p>Հասցէ՝ Թեհրան, Էնդելար պողոտայ, Վալի Ասր քառուղի համար 1048 66495180 66492693</p> <p>Հեռախօս-հեռապատճեն՝ 66495208</p> <p>hooyo@inbox.com www.hooyo.com</p>
--	---	---	---

ՇԱՀԻՆ ՇԱՀՐ ՔԱՂԱՔԻ ՖՈՒՏԲՈՒԼԻ ԹԻՄԸ ՀՐԱԺԱՐԻՆ Ե ԽԱՂԱԿ ԵՐՈՒՍԱՂԵՄԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԻՄԻ ՀԵՏ

«Համահայկական խաղերի շրջանակներում Իրանի Շահին Շահր քաղաքի ֆուտբոլային թիմը վիճակահանութեամբ Օգոստոսի 14-ին պէտք է հանդիպէր Իսրայէլի հայազգի քաղաքացիներից կազմած Երուսաղէմի թիմի հետ: Շահին Շահրի թիմը, սակայն, այդպէս էլ խաղադաշտ դուրս չի եկել, եւ դրա պատճառը եղել է քաղաքական:

Իրանից ժամանած բոլոր խմբերի պատասխանատու Ալֆրեդ Յաւանը, որը նաեւ Համահայկական խաղերի կազմկոմիտէի անդամ է, տեղի ունեցածը մեզ հետ զրոյցում «թիրիմացութիւն» կոչեց: «Դա լոկ թիրիմացութիւն էր: Ընդհանրապէս պարսկական խմբերը որեւէ հանդիպման Իսրայէլի խաղացողների հետ չեն մասնակցում, եւ իրանահայ թիմը թիրիմացաբար մտածել է, որ այս անգամ էլ չպէտք է մասնակցեն: Բայց յետոյ իրենց ուշադրութիւնը հրաւիրեցինք, որ Երուսաղէմից եկածը նախ հայկական խումբ է եւ որեւէ կապ չունի այդ մտածմունքի հետ: Երկրորդը՝ պարսիկ կառավարութիւնն ընդհանրապէս մտածում է, որ Երուսաղէմը պատկանում է քրիստոնեաներին, մուսուլմաններին եւ մոսկիսականներին, իսկ նրանց (Շահին Շահրի թիմի) արարքը աւելի շատ հաստատում է, որ Երուսաղէմը Իսրայէլինն է: Եւ դա հակառակ էլ է իսլամական մտածմունքին: Այսինքն՝ մեր Իրանի ղեկավարութեան մտածմունքին», - ասաց Ալֆրեդ Յաւանը:

Նա վստահեցրեց, որ եթէ առաջիկայում եւս այնպէս պատահի, որ իրանական որեւէ խումբ հանդիպում ունենայ Երուսաղէմի թիմի հետ, իրենք անպայման պէտք է մասնակցեն դրան: «Ոչ մի կասկած», - յայտարարեց Յաւանը: Վերջինիս խօսքով, ինքը նախա-

պէս չի իմացել, որ Շահին Շահրի թիմը հրաժարւելու է մասնակցել խաղին: «Եթէ իմանայի, կը պարտադրէի, որ խաղար: Տեղի ունեցածը բացարձակապէս թիմի պատասխանատուի սխալն է եղել, որովհետեւ որոշողը ես պիտի լինէի, ես պիտի ասէի՝ խաղացէք կամ մի խաղացէք: Իրենք իրենց զլխու են արել, ես էլ իրենց հարցրի, ինձ բացատրութիւն տուցին, որ ինչ է: Ասացի, որ եթէ սրանից յետոյ Երուսաղէմի որեւէ թիմի հետ խաղ ունենան, անպայման խաղան», - նշեց Ալֆրեդ Յաւանը:

Սիւսի հատուած «Հայկական ժամանակ» կայքի հաղորդագրութիւնից: Այս միջադէպի մասին «Իրանահայեր» կայքը հարց է ուղղել Շահին Շահր քաղաքի վարչութեան պատասխանատու պրն. Ջանիկ Թահմազեանին.

«Պրն. Թահմազեան, ձեր ֆուտբոլի հաւաքականը բոյկոտեց Երուսաղէմի հաւաքականի

հետ մրցութիւնը, որն անսովոր դէպք էր Համահայկականում: Ինչո՞ւ նման քայլի դիմեցիք: Արդե՞օ՞ք այդ հաւաքականը ձեր կարծիքով Իսրայէլ էր ներկայացնում:

-Նախ ներողամտութիւն ենք հայցում մեր կամքից անկախ առաջացած այս պրոբլեմի համար: Պէտք է ասեմ նաեւ, որ ապագայում Սեւան ֆուտբոլի ակումբի (որ Համահայկական մրցութիւններում մասնակցում էր Շահին Շահրի անուն ներքոյ), համար բարդութիւններ չառաջանալու մտահոգութիւնից ելնելով մենք պարզապէս դիմեցինք պետական կողմի վերաբերմունքը ճշտելու, իհարկէ, յիշեցնելով իրենց, որ այս խաղերը համահայկական են եւ իւրաքանչիւր հաւաքական ներկայացնում է իր երկրի հայկական համայնքը: Բայց ըստ երեւոյթին մեր բացատրութիւնները ճիշտ չի ընկալւել ինչ-որ պատասխանատուի կողմից, որն մեզ

ԵՐԿՈՒ ԳՐԱՌՈՒՄ ԼԵԶԻԱՅԻՆ ՃԻՇՏ ՈՒ ՍԽԱԼԻ ՄԱՍԻՆ

Լեւոնիկ Սարվարեան

յորդորեց չմասնակցել այդ մրցութեան: Այստեղ իհարկէ, ազդեցիկ դեր ունեցաւ նաեւ դրօշմերի եւ յատուկ այս դէպքում Իսրայէլի դրօշի ծածանումը, որն աւելի բարդացրեց խնդիրը: Այս էր ցաւալի իրականութիւնը, այլապէս աշխարհի բոլոր քաղաքներից ժամանած հայկական խմբերն էլ մեզ համար սիրելի են եւ յարգելի»:

Այս դիպքին անդրադարձել է նաեւ «Յայելի» կայքը.

«Փորձեցինք ճշտել, թէ ինչ է պատահել: Պարզուում է, որ Շահին Շահրի մարզիչը, որն ի դէպ Զուղայի Սեւան ֆուտբոլային թիմի մարզիչն է ու թիմն էլ հենց Սեւան թիմն է, երբ իմանում է, որ պէտք է խաղայ Երուսաղէմի թիմի դէմ, որոշում է, որ պէտք է ճշտել դրա քաղաքական հետեւանքները իր եւ իր թիմի համար: Մոռանալով, որ այն խաղերը, որին մասնակցում է համահայկական է եւ ամբողջովին զուրկ է քաղաքական ենթատեքստից կապ է հաստատում պետական պաշտօնեաների հետ: Նա դարձեալ մոռանում է, որ, եթէ նոյնիսկ չնչին մտահոգութիւն կար այդ առումով, կարելի էր նախ զանգել պատկան թեմի Առաջնորդարան կամ էլ Հարաւային իրանահայութեան Պատգամաւորին: . . . Հիմա, զաւեշտալի ու տհաճ իրադրութիւն է ստեղծել իրանահայ միւս մարզիկների, մեր իրանահայերիս ու նոյնիսկ Իրանի պետութեան համար, թէ իբր մենք չենք կարող նոյնիսկ ֆուտբոլ խաղալ Երուսաղէմի հայ համայնքի ներկայացուցիչների հետ:

Բայց ախր այս ամենից կարելի էր խուսափել միայն «աշից տաք քասայ» չդառնալու կամ առաջին հեռախօսազանգը ճիշտ ուղղութեամբ կատարելու դէպքում»:

ԽՂՃՍՏԱՆՔԸ ՇՕ ԿՈՏՈՇ ԶՈՒՆԻ

Իմ գլուխը չի՛ էլ մտնի :

Ժամանակին Պ. Սեւակն իր մի յօդուածում, որ ես սրճագոյնակազմ իր Ե հատորում եմ կարդացել, ա՛յսպիսի մտածում ունի՝ կամ «հագնել տալ» կամ «հագցնել» ու երբեք՝ «հագցընել տալ»: Աւելի ուշ կարդացի, որ Լ. Հախվերդեան թումանեանագետը «նա» դերանունը լոկ շնչաւորին չի տալիս, այլ դա նաեւ անշնչին վերաբերող է համարում :

Սովորել ու սովորեցրել եմ, որ հայերէնի գերադրական ածականն երկու միջոցով է «սարքում»՝ ա) ԱՄԵՆԱ ք) ԱԳՈՅՆ: Բայց: Բայց արի ու լալով տես, որ քիչ չեն տգէտներն ու մեծագարները, ովքեր փիսոյի մլաւոց չեն համարում ո՛չ սա , ո՛չ երկրորդն ու երրորդը:

Գոնէ ես չգիտեմ, թէ ով ինչ է կարդացել, ինչը՝ ոչ: Իսկական գէլի աշխարհ:

Ախր սխալը միշտ մէկն է, ու երանի~ նա, ով հայւան չի գրի կամ ասի ի՛ր ճիշտն, որ ուրիշն էլ մի բան հասկանայ ...

Հասկանանք ու ծալպակաս չվարենք:

Չէ՛, պարզող չկայ, պարզաբանող էլ եօխդուր: Պատճառականի ու դերանուն մասին ...

Ի վերջոյ ոչ Սեւակը, ոչ էլ Հախվերդեանը չեն ընկել երկմից:

Պարոյր Սեւակ վիթխարու դիտումն ինձ աներկբայ է թուում, իսկ

թումանեանագէտ գերխելացունը խոկման արժանի : Վերստին մտածել, նորից վարել:

Լոս Անջըլէս (Գլենդէլ) ,
Յնս/14 /2011 թ .

ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Ընդամենը բանաստեղծ Վահագն Դաւթեանի երկի շնորհիւ ոչ վաղուց իմացայ, որ «արծարծել» բառը տարածում ունեցածից բացի ունի ուրիշ՝ կիսահանգած կրակը կրկին վառելու իմաստ: Մեր մէջ ցաւօք տարածւած բառասխալների մասին գրագէտ մէկի ասածն էր. - Շատերն են ասում, որին ի պատասխան ես. - Այո , դա մահապատժի ենթակայ չէ, բայց սխալը սխալ է:

Այստեղ էլ եմ շատերից լսում համարեա նոյնը: «Գալացող», «պարացող» ...

Նախորդ տողի երկու սխալները տառապեցնում են ինձ, երբ դրանք Թեիրանում բարբաջում էր անձ, ով լծւած էր կրթելու:

Հիմա էլ ա՛յս տողերն եմ գրում, եւ ինքս հօ սխալներս չգիտեմ, բայց մի՞թէ պիտի լռի քաղաքավարին, ով սրա՛նք կը կարդայ: Ո՛չ, ո՛չ, հազար ոչ, ընդամենը քաղաքավարութիւնն է պարտադիր:

Լոս Անջըլէս (Գլենդէլ) ,
Մրտ/3 / 2011

ՌԱՄԱՉԱՆԸ` ԾՈՄԻ ԵՒ ԱՂՕՔԹՔԻ ԱՄԻՍ

«Պահք կամ պաս նշանակում է հրաժարել որոշ տեսակի կերակուրներից, յատկապես մսեղենից, կաթնեղենից, ձկնից, եւ նւիրել զղջունի, ինքնաքննութեան եւ ապաշխարութեան»:

Ահա մի հատուած Արտակ Արք. Մանուկեանի «Հայ եկեղեցու սօները» գրքից, որն արդէն վկայում է այն մասին, թէ պահքի` ուտելուց հրաժարելու փիլիսոփայութիւնը զանազան կրօններում համրեա թէ նոյնն է, թէն ձեւերը եւ մանրամասնութիւնները կարող են միմեանցից տարբերել: Այս օրերին մահմեդականների ծոմի ամիսն է, որը բնորոշուում է լուսաբացից մինչեւ մայրամուտ որեւէ բան ուտելուց ու խմելուց, նոյնիսկ ծխելուց հրաժարելով: Երեկոյեան, մութն ընկնելու պահին, հաւատացեալ ծոմապահները, դադարեցնում են պահքը եւ սկսում են ու-

տել, յաճախ խմելով մի բաժակ թէ՛ մի քանի հատ արմաւով: Դրանից մի քանի ժամ անց, բացուում է *էֆթարի* սփռոցը, որի շուրջ ընտանիքի անդամները հաւաքուում են աւելի յաճախ քան տարւայ միւս ամիսները: Թեհրանը, ինչպէս նաեւ Իրանի միւս քաղաքները, երեկոյեան տարբեր տեսք են ըմդունում: Հարիւրաւոր խանութներ *Աշէ Ռեշթէ* (թանով ապուր) են վաճառում, որը նախկինում համարեա միշտ եփուում էր տներում, սակայն այսօրւայ քաղաքային կեանքը, այլեւս ժամ չի թողնում այդպիսի ժամասպառ խոհարարութեամբ զբաղելու: Իսկ անուշարաններում վաճառում են *զուլու-*

բիա եւ *քամիէ*, որոնք Ռամազանի յատուկ քաղցրեղեններն են: Այսպիսով կարելի է ասել, որ Ռամազանը ունի նաեւ իր ծիսական կողմը: Դա տօն է եւ երեկոյերին փողոցներում եւ ընտանիքներում կարելի է զգալ այդ տօնական տրամադրութիւնը: Ինչպէս որեւէ այլ տօն կամ ծէս, Ռամազանն էլ երբեմն շեղուում է իր բուն նպատակից եւ վերածուում ցուցամուտքեան ու շրայութեան: Այսպիսի հարցեր հանգամանօրէն արծարծուում ու քննադատուում են երկրի զանազան լրատւական միջոցների կողմից:

ՍԵՐԺ ԹԱՆԿԵԱՆ՝ ԿԱՆԽԵԼ ԹԵՂՈՒՏԻ ԱՆՏԱՌՆԵՐԻ ՈՉՆՉԱՅՈՒՄԸ

Արթուր Պապեան

Ամերիկահայ ռոք երաժիշտ եւ երգահան, աշխարհահռչակ System of a Down խմբի մենբերգիջ Սերժ Թանկեանը, ով այս օրերին Հայաստանում է եւ թու՛նօ ստեղծարար տեխնոլոգիաների կենտրոնում հանդէս է եկել համերգով, իր պաշտօնական կայքէջում կիսել է հայաստանեան այս այցի տպաւորութիւններով:

Աշխարհահռչակ երաժիշտը, մասնաւորապէս, պատմել է Լոռու մարզ կատարած իր այցի մասին:

«Ես ցնցւած էի այստեղի փարթան անտառներով, գետերով եւ գիւղական բնակավայրերով: Այս տարածքում է նաեւ Թեղուտի անտառը, որը կարող է ամբողջու-

թեամբ աւերել հանքարդիւնաբերութեան արդիւնքում, եթէ այն չդադարեցւի», - գրել է Սերժ Թանկեանը:

Երաժիշտը նաեւ իր երկրպագուներին առաջարկել է ծանօթանալ Թեղուտի անտառի խնդրին եւ օգնել կանխել, իր ձեւակերպմամբ՝ «հանքարդիւնաբերական աղէտը, որը կարող է կործանել բնական գեղեցկութիւնը, ռեսուրսները եւ կենդանական աշխարհի բազմաթիւ վտանգւած տեսակների բնակութեան վայրը»:

Երեք տարի առաջ Հայաստանի կառավարութիւնը արտօնեց ACP ընկերութեանը շահագործել Թեղուտի պղնձամոլիբդենային

հանքավայրը՝ դրական գնահատելով հանքավայրի շահագործման ծրագիրը եւ այն հռչակելով հանրային գերակայ ծրագիր, որն իրենից բնապահպանական ու առողջապահական վտանգներ չի ներկայացնում: Մինչդեռ, բնապահպանների բողոքները հակառակն են վկայում: Նրանք շարունակում են պնդել, որ հանքավայրի շահագործման արդիւնքում Լոռու մարզի Թեղուտ ու Շնող գիւղերն իրենց յարակից տարածքներով կը կանգնեն բնապահպանական աղէտի առջեւ:

«Ազատութիւն» ռադիօկայան

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ ԱՃԵԼ Է 0.4 ՏՈԿՈՍՈՎ

Կարլեն Ասլանեան

Ազգային վիճակագրական ծառայությունը մի շարք բացասական արդյունքներ է արձանագրել այս տարւայ առաջին կիսամեակի ժողովրդագրական ցուցանիշներում:

Մասնաւորապէս, 20.5 տոկոսով նւազել է բնակչութեան բնական յաւելւաճը: Ազգային վիճակագրական ծառայութեան Մարդահամարի եւ ժողովրդագրութեան բաժնի պետ Կարինէ Կուլիւմջեանի ծեւակերպմամբ՝ այս ցուցանիշը հեռու է անգամ պարզ վերարտադրութիւնը ապահովելու հնարաւորութիւնից:

2010 թւականի առաջին կիսամեակի համեմատութեամբ աւելացել են մահւան դէպքերը, անկում է ապրել ծնելիութիւնը:

«Կենդանի ծնունդների թիւը կազմել է 20 հազար 102: 2010 թւականի առաջին կիսամեակի տւեալների նկատմամբ 4.4 տոկոսով անկում է արձանագրել: Մահւան դէպքերը աճել են 3.2 տոկոսով, կազմել են 14 հազար 743, որից մինչեւ մէկ տարեկան մահերը մի փոքրիկ աճ ունենք՝ 1.2 տոկոսով», - նշեց Կուլիւմջեանը:

Ազգագրագէտ Զրանուշ Խառատեանը «Ազատութիւն» ռադիօկայանի հետ զրոյցում կարծիք յայտնեց, թէ երկրի ընդհանուր գործընթացների յենքի վրայ այս թւերը միանգամայն օրինաչափ են. - «Արտագաղթի այն տեմպերը, որ առկայ են մեր երկրում՝ իսկ մեկնող-

ները երիտասարդ տարիքի մարդիկ են... բնական է, որ մենք պէտք է ծնելիութեան նւազում ունենալինք: Եւ հաշւի առնելով, որ մեր երկրում բաւական ստրեսային պայմաններ են, իհարկէ, մահացողների թիւը նոյնպէս պէտք է աւելանար»:

Վիճակագրական ծառայութեան տւեալներով՝ Յուլիսի 1-ի դրութեամբ, Զայաստանի մշտական բնակչութիւնը կազմում է 3 միլիոն 266 հազար 400 մարդ, մէկ տարում 0.4 տոկոսի աճ է արձանագրել:

Մինչդեռ, ըստ Կարինէ Կոյումջեանի, բացասական է Զայաստանի ժամանող եւ Զայաստանից հեռացող Զայաստանի քաղաքացիների տարբերութիւնը՝ շուրջ 90 հազար մարդ. - «Դէպի ներս եղել են 368 հազար 753, եւ հանրապետութիւնից դէպի դուրս՝ 458 հազար 98 մարդ»:

Զրանուշ Խառատեանի խօսքով, չվերադարձողների այս թիւն ամբողջութեամբ պէտք էլ չէ արտագաղթին վերագրել, քանի որ այստեղ կայ սեզոնային աշխատանքի մեկնողների գործօնը:

Միեւնոյն ժամանակ ազգագրագէտը չի կարծում, թէ այս տւեալները տարեվերջին էականօրէն կը փոխեն: Թւերից գատ, Զրանուշ Խառատեանի խօսքով, շատ աւելի մտահոգիչ է երկրում ժողովրդագրական անհամամասնութիւնը,

որը ազգագրագէտը ճգնաժամային է որակում. - «Մեր վիճակագրութիւնը ոչ ունի հնարաւորութիւն, ոչ էլ վաւերացնում է, թէ սկզբունքօրէն բնակչութեան որակի մէջ ինչ փոփոխութիւն է տեղի ունենում՝ կրթութեան, որակեալ կրթութեան, աշխատանքային հմտութիւնների ունեցողների»:

7.2 տոկոսով աւելացել են ամուսնութիւնները, միայն 2011-ի առաջին 6 ամսւայ ընթացքում շուրջ 9400 զոյգ է ամուսնացել, բայց միեւնոյն ժամանակ արձանագրել է նաեւ ամուսնալուծութիւնների թիւի աճ մօտ 7 տոկոսով: 1500-ից աւելի զոյգ է բաժանւել, ամենաշատը Երեւանում եւ Լոռու մարզում:

Զայաստանի բնակչութեան 11.5 տոկոսը ծերեր են, մինչդեռ ՄԱԿ-ը գերազանցած է համարում ծերութեան արդէն 7 տոկոս ցուցանիշը:

«Ազատութիւն» ռադիօկայանի հարցին՝ մտահոգիչ չե՞ն արդեօք առաջին կիսամեակի այս արդիւնքները, Կարինէ Կուլիւմջեանը պատասխանեց. - «Ես կուզենայի, որ այս ցուցանիշները աւելի լաւ պատկեր ունենային»:

Ազգագրագէտ Զրանուշ Խառատեանի կարծիքով, այս թւերն առաջին հերթին կարելու են հետեւութիւններ անելու համար. - «Ես ակնյայտ տեսնում եմ, որ կառավարութիւնը այս խնդիրների վերաբերեալ ծրագրեր չունի»:

16-րդ դարի խաչքարի ՅԱՅՏՆԱԲԵՐՈՒՄԸ ԴԻԼԻՉԱՆՈՒՄ

Արմինե Մելիք - Իսրայելեան

Օրերս Դիլիջան-Յաղարծին վանահամալիր տանող ճանապարհատառծիկն մերձ անտառահատաժույժ, իջեւանցի մեղապահ Վարուժան Սիմոնեանի ու նրա որդու կողմից գտնւել է մօտաւոր հաշարկներով 16-րդ դարի խաչքար:

Ջարդապատկերներով բաւականին ինքնատիպ այս մասունքը 1 մետր 60 սմ բարձրութեամբ էլ 70 սմ լայնութեամբ բազալտի կան-

գուն խաչքար է, որի վերին հատաժույժ մասնատուած է, սակայն կոթողը իր հրաշալի պահպանուած տեսքով բաւականին առիւնքնող է... Խաչքարի վրայ մեծադիր խաչի ներքին երկու անկիւններում զետեղուած են համեմատաբար փոքր չափերով խաչքարերը, որոնցից երկու աջ եւ ձախ ներքին անկիւնային, միջին մեծութեան խաչքարը ամուր բռնուած ձեռքերի վրայ են վեր պարզուած: Մեծադիր, կենտրոնական խաչի ներքին ան-

կիւններից սկիզբ են առնում 2 վերջաւորութիւնները պարուրած եւ զարդանախշեր, որոնք նոր յայտնաբերուած այս խաչքարին տալիս են կենաց ծառի տեսք, որի արմատները ձգուած են դէպի վար, իսկ վեր բարձրացուած երկու ուղեկցող խաչքարը նման են ջահերի, որոնց վրայ փոքրիկ կամարած եւ զարդանախշերը խորհրդաւոր իմաստ են ներշնչում... Խաչքարը երիզուած է պարանաձեւ հիւսկեն զարդաերիզով: Խաչ-

քարը կանգուն է եղել եւ նման չի իր տարածքում գտնուող տապանաքարերին, որոնք կիսով կամ համարեա ամբողջովին գետնի տակ են թաղուած եւ մամռապատ են, բացառութեամբ եւս երկու կանգուն եւ ոչ այնքան լապահպանուած, չափերով փոքր խաչքարերի...

Վայրը, որտեղից գտնուել է այս խաչքարը հաւանաբար եղել է հին գերեզմանատուն, այդ մասին են վկայում դեռեւս իրենց յայտնութեանը սպասող հողածածկ խաչքարերը, որոնցից մի քանիսը արդէն ենթարկուել էին «զանձեր որոնողների» «ինքնուրոյն պեղումներին»...

Նոր գտածոյի լուրն արդէն հասել էր ՀՀ լրատւամիջոցներին ու մեր նկարահանման պահին դէպի Դիլիջան էին շտապում «Հայ լուր» լրատւականի աշխատակիցները...

2011-ի Փետրուարին, Միացեալ Նահանգների լրատու-միջոցները հաղորդեցին «Արմենիան Փառք» (Հայկական ՌԻժ) կոչող յանցախմբի 70 անդամների ձերբակալման լուրը: Դա իհարկէ առաջին անգամը չէր, որ այդ հայ յանցագործ խումբը թէժ լուր էր դառնում: Ինչպէս ասում է, նրանց մեղադրանքների 212 էջանոց փաստաթղթում, նրանք իրենց գործունեութիւնը սկսել են 1980-ականների վերջերից: Նրանց անօրինական գործողութիւնների ղեկավարման ու կազմակերպման մասին տեղեկութիւններ կը գտնէք ստորեւ ներկայացած յօդուածներում: Սակայն կան նաեւ մի շարք կարեւոր հարցեր կապւած այս մաֆիոզ (կազմակերպւած յանցագործութիւն իմաստով) խմբի հետ.

Առաջին. այս խմբի պաշտօնական անդամների թիւը 250 հոգի է, այսինքն ԱՄՆ-ի հայկական համայնքի պարզապէս մի փոքր տոկոսը, սակայն ընդհանուր հանրային կարծիքի տեսակէտից քանակը այնքան նշանակութիւն չունի, եւ նա լսելով հայերից կազմւած այս յանցախմբի մասին, ակամայից գաղափար է կազմում ամերիկահայութեան եւ ընդհանրապէս հայութեան մասին: Սա ոչ միայն բացասական ազդեցութիւն կարող է ունենալ ԱՄՆ-ում ապրող հայերի առօրեայ կեանքի վրայ, այլեւ չի կարող անարձագանք մնալ ցեղասպանութեան ճանաչման նպատակով հայերի տարած աշխատանքների համար: Հայերը շատ ուշադիր պիտի լինեն (եւ են) իրենց բարի համբարը պահպանելու նկատմամբ, սակայն այսպիսի բացայայտումները, ինչ խօսք, չեն կարող չվնասել այդ բարի համբաւին:

Երկրորդ. ամերիկահայ համայնքի ղեկավարութեան համար պիտի հարց առաջանայ, թէ ինչո՞ւ մեծ թով հայ երիտասարդներ ներգրաւում են անօրինական աշխատանքներում: Կան տնտեսական, մշակութային եւ դաստիարակչական գործօններ, որոնք բոլորովին պարզ չեն եւ դժար է պարզել, քանի որ այս խմբի գործունեութեան

անօրինական լինելով, նաեւ դժար է հաւաստի եւ ստոյգ տեղեկութիւններ ձեռք բերել նրանց մասին:

Երրորդ. ըստ ոստիկանութեան բացայայտած տեղեկութիւնների, այս խմբի անդամները մեծամասնաբար հայաստանահայեր եւ ռուսահայեր են: Մի խօսքով, այստեղ եւս նկատելի է հայ համայնքի տարբեր հատւածների բաւականին մեծ տարբերութիւնները: Սակայն հայերը ընդհանրապէս իրենց ներկայացնում են որպէս հայ, անկախ նրանից թէ ո՞ր երկրից են գաղթել Ամերիկա: Բայց իրականում մեծ տարբերութիւն կայ Իրանից Ամերիկա գաղթած եւ Ռուսաստանից Ամերիկա գաղթած հայերի միջեւ: Դա նոյնիսկ ոստիկանութիւնը մասամբ հասկանում է, հաշի առնելով երկու տեսակ հայեր, հիմնւած նրանց ազգանունների վերջաւորութեան ուղղագրութեան վրայ՝ ի՞նչ է յար: Հայերը թէեւ իրենց մէջ ընդհանրապէս հասկանում են այս տարբերութիւնները - չէ որ այնքան պարզ ու բացայայտ են դրանք - բայց օտարի առջեւ եւ պաշտօնապէս անտեսում են այդ տարբերութիւնները, եւ մի խմբի անօրինական գործերը գրում են բոլոր հայերի հաշիւին:

Չորրորդ. խօսում է «Արմենիան Փառք»-ի եւ Հայաստանի Հանրապետութեան քաղաքական եւ տնտեսական էլիտայի միջեւ կապերի մասին: Դրանք, իհարկէ, կարող են պարզապէս ասէկոսէներ լինել եւ առայժմս հաւաստի տւեալներ չկան այս մասին, բայց, յամենայն դէպս, դա կարող է ազդել նաեւ Հայաստանի արտաքին քաղաքականութեան վրայ: Ասում է, որ յանցախմբի գործողութիւնների արդիւնքում ԱՄՆ-ի քաղաքացիները կորցրել են միլիոնաւոր դոլարներ: Իմիջիայլոց, ամերիկացիները շատ զգայուն են դրամային հարցերում եւ դժար են ներում իրենց թաւանողներին: Մի խօսքով այս լուրերը հաւանաբար բացասական անդրադարձ կունենան նաեւ Հայաստանի իշխանութիւնների վրայ:

Ռ.Ս.

BBC` ԱՄՆ-ՈՒՄ ԶԱՆԶԱՆԻՒՄ Ե «ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՌԻՇ» ԽՄԲԱՒՈՐՈՒՄԸ

Կալիֆորնիայի իշխանութիւնները հաղորդում են «Հայկական ՌԻՇ» (ՅՈՒ) անւամբ յայտնի կազ-

մակերպւած յանցաւոր խմբաւորման ջախջախման մասին: Այն ձեւաւորվել է 1980-ական-

Վլադիմիր Կոզլովսկի
ներին Լոս-Անջելեսի շրջաններից մէկում՝ Իստ-Յոլիվուդում, սկզբից փողոցային բանդայի տեսքով, որը

ժ

Armenian Power

կազմած էր հայերից ու խորհրդային բլոկի երկրներից ԱՄՆ ժամանած այլ ներգաղթեալներից ու դիմակայում էր միւս էթնիկ բանդաներին: Տարիների հետ այն վերածւեց ճիւղաւորւած յանցաւոր խմբաւորման:

-Հիմնադրման ամենասկզբից, ասւում է մեղադրական եզրակա-

ցութեան մէջ,-«Հայկական Ուժի» անդամները ու դրա հետ կապւած անձինք իրականացնում էին տարատեսակ յանցագործութիւններ բռնութեան կիրառմամբ՝ այդ թւում նաեւ սպանութիւններ, սպանութեան փորձեր, մարդկանց առեւանգումներ, թալան, շորթում եւ վկաների ահաբեկում, ինչպէս նա-

եւ թմրանիւթերի առեւտուր եւ խաբէութիւն:

Ձերբակալութիւնները «Լոյսի անջատում» անամբ ոստիկանական գործողութեան կուլմինացիան էր, որին մասնակցել է իրաւապահ մի քանի գերատեսչութիւն: Ձերբակալութիւններին մասնակցել է ընդհանուր առմամբ 700 հո-

«Հայկական ՌԺժ»
յանցագործ խմբի
70 անդամների
ծերբակալման
լուրը
յայտարարելիս,
FBI-ի գործակալ
Ջոն Ջիլիզը ցոյց
է տալիս խմբի
ղեկավարներից՝
փախստական
Արմեն
Մկրտչեանի
(Աշոտի) նկարը:

գի, որոնցից շատերը սպառազին-
ւել էին մետաղական սաղաւարտ-
ներով եւ զրահաբաճկոններով:

Լոս-Անջելեսի բաղաձայններ

Ձերբակալւած խմբաւորման
անդամներից շատերը բնակու-
մ են Կալիֆորնիայի հարաւում, սա-
կայն ձերբակալութիւններ են իրա-
կանացել նաեւ Դենւերում եւ Մա-
յամիում:

Հարաւային Ֆլորիդայում, ինչ-
պէս հաղորդում է այնտեղի դաշ-
նային դատախազ Ուիլֆրեդո Ֆե-
րերը, ձերբակալւել է «Հայկական
ՌԺժ» հետ կապ ունեցող 13 մարդ:

Նրանց մեղսագրուող յանցա-
գործութիւնները վերաբերում են
զէնքի վաճառքից մինչեւ կրեդիտ
քարտերի ու բժշկական ապահո-
վագրութիւնների հետ մեքենայու-
թիւնների:

Մի քանի տասնեակ մարդ էլ
ծերբակալւել է Կալիֆորնիայում,
որտեղ բնակում են ամերիկահա-
յերի մեծ մասը: Գործում ընդհա-
նուր առմամբ աւելի քան 100
մարդ է ներգրաւած: Առաջին օրը
ծերբակալւել էր 81 մարդ, մօտ 25-
ի նկատմամբ էլ հետախուզում է
յայտարարել:

Լոս-Անջելեսի դաշնային դա-
տարան ներկայացւած «Հայկա-
կան ՌԺժ» գործով մեղադրական

եզրակացութիւնը կազմւած է 212
էջից: Դրանից երեւում է, որ խմ-
բաւորումը ունի մօտ 250 լիիրաւ
անդամ ու հարիւրաւոր մեղսակից-
ներ, որոնք պաշտօնապէս խմբա-
ւորման անդամ չէին հանդիսա-
նում:

Նրանց գործունեութեան կենտ-
րոն է նշում Լոս-Անջելես դքսու-
թիւնը՝ այդ թւում նաեւ Յոլիվուդը,
ինչպէս նաեւ Գլենդէյլ, Բերբենկ
քաղաքները եւ Արեւմտեան ու Հիւ-
սիսային Յոլիվուդը եւ Վեն-Նայսը:
Օրինակ, Գլենդէյլի բնակչութեան
40 տոկոսը կազմւած է հայերից:

Խմբաւորման անդամները տի-
րապետում են անզլերէնին, սա-
կայն միմեանց միջեւ խօսում են
հայերէն կամ ռուսերէն: Դատախա-
զութեան կարծիքով, մասնակի-
օրէն դա բացատրում է խօսակցու-
թիւնների բովանդակութիւնը կողմ-
նակի անձանցից թաքցնելու ցան-
կութեամբ:

**Մեքսիկական մաֆիայի
դաշնակիցներ**

Ինչպէս երեւում է դատական
փաստաթղթերում, նախքան «Հայ-
կական ՌԺժ» լիիրաւ անդամ դառ-
նալը, անհրաժեշտ էր ինչ-որ ժա-
մանակ «աշխատանք» կատարել
խմբաւորման համար՝ այսինքն
յանցագործութիւններ իրականաց-

նել:

Անդամագրման ծիսակատա-
րութիւնը բաղկացած էր կարճա-
տեւ ծեծից: Առանց դրա կարելի էր
«Հայկական ՌԺժ» անդամ դառ-
նալ, եթէ նորեկի համար երաշխա-
ւոր հանդէս գար ՅՈՒ-ի մշտական
անդամներից մէկը:

Բանդայի անդամներին կարելի
է ճանաչել յատուկ դաջւածքնե-
րով, մականուններով, զգեստով եւ
այլն:

Առանձնայատուկ հեղինակու-
թիւն էին վայելում ՅՈՒ-ի այն
առաջնորդները, ովքեր երկարա-
տեւ պատժաժամկէտներ էին կրել
ու սերտ կապեր էին հաստատել
ազդեցիկ բանտային խմբաւորում-
ների հետ: Այդ բանդաների մէջ գլ-
խաւոր տեղ է զբաղեցնում մեքսի-
կական մաֆիան կամ «Եմէ»-ն
(այսպէս է արտաբերում «Մ» տա-
ռը իսպաներէնում):

«Հայկական ՌԺժ» այնքան
սերտ էր կապւած մեքսիկական
քրեական աշխարհի հետ, որ յա-
ճախ այն անւանւում էր «ՅՈՒ-13»,
քանի որ «Մ»-ը լատինական այ-
բուբենի 13-րդ տառն է:

Դատախազների խօսքերով,
մեքսիկական մաֆիան առաւելա-
պէս վերահսկում է թմրանիւթերի
առետուրը ու յանցաւոր այլ գոր-
ծունեութիւն Կալիֆորնիա նահան-
գի բանտերում եւ դաշնային ազա-
տագրկման այլ վայրերում:

Հետաքննութիւնը պարզել է, որ
իր բազմանդամութեան եւ մեքսի-
կական մաֆիայի հետ կապերի
շնորհիւ ՅՈՒ-ի առաջնորդները
հաւասարը հաւասարի հետ են շփ-
ւել աւանդական օրէնքով զողերի
հետ, իսկ յաճախ նոյնիսկ յարձա-
կումներ են գործել նրանց պաշտ-
պանութիւնը վայելող անձանց
վրայ:

**«Լոս-Անջելեսը պահում եմ
եմ»**

Այստեղ արտայայտիչ է նրանց
մեղսակցուող մի էպիզոդ՝ կապւած

երկու տուժածներից շորթելու դեպքի հետ, որոնց անունները դատական փաստաթղթերում կողաւորւած են որպէս «Ձ» եւ «Լ. Կ.»:

Առաջինը վայելում էր անանուն օրէնքով մի գողի հովանաւորչութիւնը, իսկ երկրորդը՝ գողի սանիկ էր: Այնուամենայնիւ, Դարբինեանը ծրագրել էր, ըստ դատախազների, յարձակում գործել երկուսի վրայ էլ հոլիվուդեան Chicken House ռեստորանում:

2009 թւականի Օգոստոսի 20-ին զանգահարել էր ՅՈՒ-ի միւս անդամներին՝ հաւաքագրելով մի մեծ խումբ, որը ներխուժել էր ռեստորան ու պատրաստում էր հաշլէ-յարդար տեսնել «Ձ»-ի եւ «Լ. Կ.»-ի նկատմամբ:

Հաղորդում է, որ խմբաւորման մօտ կար առնուազն հինգ զինատեսակ, այդ թւում նաեւ՝ 45 տրամաչափի Springfield Armory XD ատրճանակ, 40 տրամաչափի Sig Sauer ատրճանակ, 40 տրամաչափի Baby Desert Eagle ատրճանակ, 40 տրամաչափի Heckler & Koch USP ատրճանակ եւ 9 միլիմետրանոց 17-րդ մոդէլի Glock:

Յարձակումը խափանել էր ոստիկանութիւնը, որը անսպասելիորէն մտել էր ռեստորան: Յաջորդ օրը Դարբինեանը հեռախօսով մեղադրեալ Կարէն Ջաքարեանին ասել էր, որ չի հրաժարում «Ձ»-ին եւ «Լ. Կ.»-ին պատժելու մտքից այն բանի համար, որ «նրանք Լոս-Ան-

ջելեսում յանցաւոր գործունէութեան վերաբերեալ որոշումներ են կայացնում առանց իր համաձայնութեան»:

-Լոս-Անջելէսը ես եմ պահում.- իբր յայտարարել էր նա:

Օգոստոսի 27-ին Դարբինեանը մեղադրեալ Արամ Պետրոսեանին ասել էր, որ ինքը թքած ունի այն բանի վրայ, որ «Ձ»-ն վայելում է օրէնքով գողի հովանաւորչութիւնը:

Մեղադրական եզրակացութեան մէջ բերում են շորթման դեպքերի մի քանի էպիզոդներ, որոնցով իբր զբաղւում էր խմբաւորումը:

ՅՈՒ-ն նաեւ մեղադրում է այն բանի մէջ, որ վերջինիս անդամները «99c Only Stores» էժանագին խանութների ցանցի կասսային ապարատներում տեղադրում էին սարքեր, որոնք գնորդների կրեդիտ քարտերից արտատպում էին անձնական տւեալները հետագայ խարդախութիւններում օգտագործելու նպատակով:

ՅՈՒ-ի միւս անդամները զբաղւում էին կեղծ ստացականների կանխիկացմամբ: Դատախազութեան տեղեկութիւններով, ընդհանուր առմամբ խաբէութիւնների միջոցով «Հայկական Ռիժը» աշխատել է շուրջ 20 միլիոն դոլար:

Աղբիւրը՝ BBC
21.02.2011

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՌԻՇ»-Ն ԷԼ Է ՄԱՏԻՎ

Անի Գեւորգեան

Վերջերս լրատամիջոցները ողողւեցին եւս մէկ հայկական յանցաւոր խմբի աւելի քան 70 անդամների ձերբակալման մասին լուրերով:

Պարզում է, որ ԱՄՆ-ում գործել են «Հայկական Ռիժ» խմբաւորման ներկայացուցիչները, որոնք, ամերիկացի իրաւապահների վկայութեամբ, իրենց գործունէութիւնը սկսել են ճախորդ դարի 80-ականներին եւ լուրջ կապեր ունեն մեքսիկական մաֆիայի հետ, մեղադրում են թմրանիւթերի տեղափոխման, բանկային մեքենայութիւնների, մարդկանց առեւանգման, չարտօնւած խաղատների գործարկման եւ դրամաշորթութեան մէջ: Ձերբակալւածների եւ դեռեւս չյայտնաբերւած կասկածեալների անունները դեռեւս չեն հրապարակւում: ԱՄՆ Հետաքննութիւնների դաշնային բիւրոյի հաղորդագրութեան մէջ նշւած է նաեւ, որ քննութեան ընթացքում պարզւել է, որ նշւած յանցաւոր խումբը գործել է յատուկ մշակւած սխեմաներով, եւ այդ սխեմաները աշխատում են նոյնիսկ տեղի ունեցած ձերբակալութիւններից յետոյ:

Ամերիկեան լրատամիջոցների փոխանցմամբ, հայկական յանցաւոր խմբաւորման ներկայացու-

ցիչ-
նե-

րը մի շարք լայնածավալ գործողություններ են իրականացրել, մասնաւորապէս, կարողացել են գողանալ «99 սենթ» խանութների յաճախորդների տւեալները, որի օգնութեամբ նրանք կեղծ վարկային բանկային քարտեր են սարքել եւ վճարել այդ քարտերով խանութներում: Խմբաւորման ներկայացուցիչներին յաջողւել է բանկերից մէկում կաշառք տալով՝ յաճախորդների մասին տեղեկատւութիւն ստանալ եւ հետագայում 10 միլիոն դոլարի գողութիւն կատարել քարտերից: Սա ընդամենը խմբաւորման գործունէութեան օրինակներից մէկն է, նշել են ամերիկացի իրաւապահները: Ձերբակալածների հիմնական մասը բնակւել է Կալիֆորնիա նահանգում, որը Մոսկւայից յետոյ Ափիւռքում բնակւող հայերի ամենամեծ կենտրոնացման վայրն է: Դատախազ Անդրէ Բիրոտի խօսքով՝ հայկական մաֆիայի ներկայացուցիչները զբաղւել են իւրաքանչիւր տեսակի յանցաւոր գործունէութեամբ, որը շահոյթ է բերում: «Հայկական յանցաւոր խմբաւորման կառուցւածքը նման չէ, օրինակ, իտալական մաֆիայի կառուցւածքին, այստեղ չկայ մէկ ընդհանուր առաջնորդ», - նշել է Բիրոտը: Համաձայն ԱՄՆ պաշտօնեաների, յանցաւոր խմբի ներկայացուցիչները գործում են այն մոդէլով, որը գոյութիւն է ունեցել նախկին ԽՍՀՄ-ում, այն է՝ խմբաւորման մէջ եղել են «օրէնքով գողեր», որոնք համակարգել են խմբաւորման գործունէութիւնը Ռուսաստանում, Վրաստանում եւ Հայաստանում գոյութիւն ունեցող յանցաւոր խմբաւորումների հետ: «Հայկական ՌԺ» խմբաւորման ներկայացուցիչները գունեղ մակամուններ են ունեցել, այդ թւում՝ «Կապոնէ», «Հաստավիզ», «Կասպեր» եւ այլն: Բիրոտի խօսքով, հայկական մաֆիայի գործունէութիւնը հնարաւոր է եղել բացայայտել առաջնորդների միջեւ ծագած

ներքին խնդիրների շնորհիւ: Նշենք, որ ընդհանուր առմամբ մեղադրանք է առաջադրւել 113 մարդու, որոնցից 20-ից աւելին առայժմ յաջողւում է թաքնել:

ԱՄՆ Յետաքննութիւնների դաշնային բիւրոյի (FBI) հաղորդագրութեան համաձայն, «Հայկական ՌԺ» աւազակախմբի 70 յայտնի անդամների եւ նրանց յանցակիցների ձերբակալման գործողութիւնը տեղի է ունեցել դաշնային մակարդակով: Ձերբակալութիւնները կապւած են դաշնային երկու մեղադրական ակտերի հետ, եւ մեղադրանք է ներկայացւելու 100 ամբաստանեալների՝ առեւանգումների, շորթման, բանկային մեքենայութիւնների եւ թմրամիւքերի շրջանառութեան մեղադրանքներով: «Խումբը, թւում է, եկամուտ ստանալու համար պատրաստ է անել ամէն ինչ», - ասել է ԱՄՆ դատախազ Անդրէ Բիրոտ կրտսերը: Մեղադրեալների մեծ մասը գտնւում են Կալիֆորնիայում, սակայն իշխանութիւնները մեղադրանք են առաջադրել այլ նահանգներում բնակւող տասնեակ ուրիշ մարդկանց եւս:

Եօրք քաղաքներում ձերբակալւել էին հայկական յանցաւոր խմբի տասնեակ անդամներ, որոնք մեղադրւում են բժիշկների եւ հիւանդների գողացւած ինքնութեան տւեալների միջոցով պետական առողջապահական համակարգից անօրինական կերպով տասնեակ միլիոնաւոր դոլարների գումարներ յափշտակելու մէջ: Ձերբակալւածների մէջ էր կազմակերպւած յանցագործ խմբի պարագլուխ, «օրէնքով գող» Արմէն Ղազարեանը, որը, յայտնի լինելով դեռեւս խորհրդային տարիներից, ապահովել է յանցաւոր խմբի պաշտպանութիւնը: Միայն Նիւ Եօրքում դատախազները գործեր են յարուցել 44 անձանց նկատմամբ, որոնք «Մեդիքեր» պետական ապահովագրական կառոյցից յափշտակել են մօտ 100 միլիոն դոլար: ԱՄՆ իրաւապահների խօսքով, իտալական մաֆիան կը նախանձեր նշւած յանցաւոր խմբին:

Աղբիւր՝ «Հայկական ժամանակ» կայք Փետրւար 18, 2011

3.9. Անցած տարի Հոկտեմբերին ԱՄՆ-ում՝ Լոս-Անջելէս եւ Նիւ

1923 թվականին Թեհրանում լոյս տեսաւ Օմար Խայեամի, Բարաթահերի եւ այլ պարսկերէն բանաստեղծութիւնների հաւաքածոն հայերէնով: Թարգմանութիւնները կատարել էր Յովսէփ Ջ. Միրզայեանը, որը գրքի նախաբանում իր ակնարկները էր յայտնել այն մասին, թէ ինչու իրանահայերը դեռ չեն կարողացել խորապէս ճանաչել պարսիկ ժողովրդի մեծ մշակոյթը: 1963 թին, թարգմանչի զաւակ, բանաստեղծ Ջօրայր Միրզայեանը, հրատարակելով Օմար Խայեամի քառեակների իր հօր միջոցով կատարած թարգմանութիւնները, յարմար է գտել վերահրատարակել նաեւ գրքի «Ձօն Իրանահայութեան»-ը, եւ թարգմանչի ծաւալուն յօդածը Օմար Խայեամի աշխարհայեացքի մասին, որոնք, ըստ Ջօրայր Միրզայեանի, «... եւ ոչ մէկը չեն կորցրել իրենց այժմեականութիւնը»: Ստորեւ ներկայացնում ենք այդ յօդածից հատուածներ, եւ իրանահայերին ուղղած «Ձօն Իրանահայութեան»-ը:

ՕՍԱՐ ԽԱՅԵԱՄԻ ԱՇԽԱՐՀԱՅԵԱՑՔԸ (ՀՈԳԵԲԱՆԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹԻՒՆ)

3. Ջ. Միրզայեան

Խայեամի շօշափած փիլիսոփայութիւնը նորութիւն չէ: Նրանից առաջ, եւ մանաւանդ նրանից յետոյ, աշխարհային հանգամանքների անկայուն բնաւորութիւնը, կեանքի անարժէք եւ վաղանց յատկութիւնը պարսիկ հեղինակները բազմապիսի ձեւերով ու ոճերով երգել են, բայց նրանց մեծ մասը, եթէ չասեն ամբողջը, այդ մասին խօսել են որպէս գիտնականներ կամ քննադատներ, սակայն Խայեամն այդ միւթի համար մի ինքնայատուկ, զգայուն, մեղամաղձոտ եւ պատկերաւոր լեզու ունի: Նա մի քանի կարճ բառով այնպէս տիրապետում է ընթերցողի մտքին, որ նրան կատարելապէս համոզելով՝ իր տրամադրութեան իշխանութեան տակ է առնում: Յաճախ նրա տրամախոհութեան ձեւը այնքան գողտրիկ, եւ այդ քննաբանութիւնից առաջ բերած եզրակացումը այնքան հաճելիօրէն անակնկալ է, որ, կարծես թէ այդ յայտնութեան առաջ մարդ անձնատուր է լինում, եւ եթէ կարողանայ էլ՝ չի ցանկանում հակասել՝ մի գուցէ դրանով բեկանել այն դուրեկան հմայքը, որ բնափոխել է ընթերցողի զգացմունքն ընտիր բառերի վարպետ հիւսւածքի ազդեցութեան տակ:

Խայեամը յաճախ է պատճառաբանում, եւ տրամաբանութիւնը թէեւ զուտ մտքի ծնունդ է, եւ խօսում է մտքի հետ, բայց այս հազազգիտ տաղանդի գրչի տակ կարծես հրաշքով դարձել է զգացումներ յե-

ղաշրջելու, համակուում է կարծես ինչ-որ արբեցուցիչ միւթի ազդեցութեամբ:

Խայեամի միտքը վերին աստիճանի ազատ է եւ յանդուգն: Նա իր փիլիսոփայութեան ճշմարտութիւնն ապացուցելու համար մի քանի բառով փշրում է կրօնական շատ սկզբունքներ եւ սրբազանացած աւանդութիւններ:

Կրօնապետները նրա համար վարձկան կեղծաւորներ են եւ արիւնռուշտ մարդահալածներ:

Մի կրօնապետ մի կնոջ ասաց.- «Չարբած ես, ո՞վ կիմ. ամէն բոլոր դու ամարգ հիւր ես մէկի հաճոյքին»:

Իսկ կիմն ասաց.- «Ո՞վ սուրբ մարդ, ինչ ասացիր, այդ կամ ես, բայց ինչ որ ցոյց ես տալիս, արդեօք դու էլ կա՞ս այդպէս:

*Ո՞վ մեր քաղաքի արդար դատաւոր,
Չես կարող լինել դու մեզ չափ աննենգ
Եւ մենք անդադար հարբելով հանդերձ,
Քեզնից աւելի ըզգաստ ու լուրջ ենք:*

*Խնում ենք մենք միշտ արիւնը որթի,
Միշտ մարդկանց արեամբ հարբում ես միշտ դու:
Անաչառ դատիր, արդեօք մեզանից
Ո՞րն է աւելի վատ արիւնարբու:*

Իսկ կրօնքի արտաքինը ուրիշ բան չէ, եթե ոչ՝ մի սանձ՝ յիմարների եւ վայրենիների համար:

*Տօնն եկաւ, եւ այժմ մեր բանը լաւ է,
Սաղին հին գինով կուժը կը լեցնի.
Ծոնը՝ դնչակալ, եւ աղօթքը՝ սանձ՝
Տօնն այս էշերի գլխից կը հանի:*

Նա նոյնիսկ չի քաշուում բանակուռի եւ վիճաբանութեան մէջ մտնել գերագոյն էակի հետ, եւ աւանդութիւնն ասում է, որ մինչեւ անգամ Աստուած ընդունեց նրա տրամաբանութեան ճշմարտութիւնը եւ նրա երեսի կէտը, որ սեւացրել էր, նրան պատշէլու համար, նորից սպիտակեցրեց:

Ահա այդ նշանաւոր քառեակը, որի պատճառով

Խայեամի կէս երեսը սեւացաւ:

*Անօթն իմ գինու, Տէ՛ր իմ, կոտրեցիր,
Դուռը ցնծութեան գոցեցիր դէմքիս,
Թափեցիր գինիս՝ վարդի պէս կարմիր,
Հարբա՞ծ ես, Տէ՛ր իմ, հո՛ղը գայ բերնիս:*

Եւ ահա այն տողերը, որոնցով որպէս թէ նա ներում է խնդրում Աստուծոյց, եւ որոնց պատճառով դարձեալ նրա երեսը սպիտակում է եւ դառնում է առաջւայ նման:

*Ասա՛ ինձ խնդրեմ, ո՞վ է աշխարհում, որ մեղք չունենայ,
Այն մահկանացուն, որ մեղք չգործեց, ինչպէ՞ս
սպրեց նա,*

*Ես վատ եմ անում, եւ դու ինձ
վատով պատժում ես, ո՞վ Տէր,
Ասա՛ ինձ խնդրեմ, ապա ես եւ
դու ինչո՞վ ենք տարբեր:*

Այս բառերով, ինչպէս տեսնում էք, Խայեամը ստորաքարշ ներդրութիւն չի խնդրում Աստուծանից, այլ հանդէս է գալիս ընդդիմախօսութեան հօգորութեամբ եւ արդարադատութեան պահանջի համարձակութեամբ:

Եւ սակայն չի կարելի ասել որ Խայեամի անվախ վերաբերմունքը դէպի գերագոյն էակը առաջ է գալիս նրանից, որ նա անհաւատ է կամ թերահաւատ: Խայեամն անպայման նրանցից է, որոնք մեծ արժէք չեն տալիս կրօնական կեղեւային սկզբունքներին եւ ծեսերին, բայց ինչ վերաբերում է Աստծուն, նա խորապէս երկիւղած է, եւ վստահօրէն կարելի է ասել, որ նրա յանդուգն ոճը Աստծոյ հետ խօսելիս աւելի շատ հիմնուած է անխախտ հաւատքի վրայ քան անհաւատութեան:

Նա Աստծոյ առաջ ներկայանում է եւ իր դատը փաստաբանում ինչպէս սահմանադրական երկրի մի քաղաքացին կը ներկայանար իր Վեհապետի առաջ, իր իրաւունքներին գիտակից մարդու նման, որ պաշտպանուած է անսասան օրէնքների անխորտակելի պատմէշներով:

ՉՕՆ

Իրանահայութեան

Սիրելի հայրենակիցներ,

Իմ անկեղծ ափսոսանքը միշտ եղել է այն, որ պարսկահայութիւնը- ընդհանրապէս առած- դարեր շարունակ ապրած լինելով Իրանում, դեռ չի կարողացել խորապէս ճանաչել պարսիկ մեծ ժողովրդի մտաւոր առաւելութիւնները:

Որպէսզի մասամբ հասած լինեմ իմ նպատակին եւ ծանօթացնեմ ձեզ պարսկական խորաթափանց մտքի արտադրած բազմաառաւ ու մեծարժէք մարգարիտներից մի քանիսի հետ, որպէսզի աւելի եւ աւելի մերձեցնան առիթներ ու հակումներ ստեղծեն հայ ու իրանցի ժողովուրդների միջեւ, որպէսզի ցոյց տուած լինեմ իմ հիացմունքը դէպի մեր պարսիկ հայրենակիցների գրական-գեղարւեստական բարձր արժանիքները, եւ վերջապէս, որպէսզի յայտնած լինեմ իմ սէրն ու յարգանքը դէպի երկու ժողովուրդներն էլ, պարսկական բանաստեղծութեան աննման ու մեծաճիւղ բուրաստանից քաղած մի վարդ նւիրում եմ ձեզ:

1923, Թեհրան

Նա հպատակը չէ՛ մի ինքնակալ բռնապետի, որ չգիտե որպիսի՝ քմահաճ եւ անակնկալ պատիժների կարող է դատապարտել թագաւորի կողմից:

Ուրիշ ի՞նչ ձեւով կարելի է ըմբռնել այս տողերը.

*Եթէ ես մեղք չը գործեմ, Աստուծոյ գութին ի՞նչ կարիք
Շնորհիւ մեղքիս է միայն, որ գութն ունի արժանիք:*

*Աստուած, որպէս մի վարդի, պճնեց ու մեզ հոգ տարաւ,
Գիտէր թէ մեր գործերից ի՞նչ դուրս կը գայ- վատ ու լաւ:
Կա՞յ մի յանցանք, որ գործենք առանց Նըրա հրամանի,
Ապա ուրկի՞ց դուրս եկաւ հուրն ու տանջանք գեհե՞նի:
Յարիւր տարի իբրեւ փորձ, մեղք կը գործեմ ես ազատ,
Կան՛, գութք է շատ իմ մեղքից, կան՛ քո գութից մեղքս է շատ:*

Ինչպէս պարզ երեւում է այս տողերից, նա մի անդրդելի հաւատք ունի դէպի Աստուծոյ ամենողորմութիւնը, եւ հէնց այդ պատճառով նա չի կարողանում մի բոլորէնքադրել, որ այդ անհուն գութը կարող է ընկճել կամ պարտել բանաստեղծի հարիւր տարւայ սահմանափակ մեղսագործութիւնից, թէկուզ դիտմամբ էլ արւած լինեն նրա յանցանքները, եւ նրան յանձնել յաւիտեանական գեհե՞նի հուրին: Մանաւանդ, որ Անեմախիմաստունը- որին նա դարձեալ խորապէս հաւատացած է- գիտէ թէ բանաստեղծը մեղք է գործելու:

*Ամենագէտըն ըսկզբից գիտէր կը խմեն գինի,
Եթէ չը խմեն Նըրա գիտութիւնն անճիշտ կը լինի:*

Նա աւելի առաջ է գնում, ընդունելով Աստուծուն իբրեւ իր արարիչը եւ ասում.-

*Ես ի՞նչ անեմ, շաղախել ես Դո՛ւ կաւն իմ
Ես ի՞նչ անեմ, Դո՛ւ ես գործել կտաւն իմ*

*Ի՞նչ լաւ ու վատ, որ ինձանից է գալիս,
Ես ի՞նչ անեմ, դու ես գրել ճակատիս:*

Պաշտպանելով իր իրաւունքը գթառատութեան գահի առաջ պատժազերտ մնալու համար, նրա մտքի տրամադրութիւնը դէպի այդ յաւիտեանական ողորմածութիւնը, եւ սակայն, չէ անպատկառ կամ ըմբոստ: Ո՛չ, նրա մտքի գերազանց ճկունութիւնը կայանում է նրա մէջ, որ իր տկարութիւնը հզօր գէնք դարձրած՝ դատաւարութեան մէջ է մտնում իր Ստեղծողի հետ:

Նա թէւ ինքն իրեն արդարացնում է, բայց եւ այնպէս նրա յաղթութիւնը գուրկ է փառքից եւ պարծանքից: Ընթերցողը գուցէ կարողանայ սքանչանալ նրա համճարի վրայ, որ նա մեղքը եւ թուլութիւնը - երկուսն էլ դատապարտելի եւ պարտելի թերութիւններ - միջոց է դարձնում իր ձեռքում փայլուն կերպով իր իրաւացիութիւնը ապացուցելու համար, երբ ներկայանում է հաշւետւութեան օրը: Բայց ինքը, բանաստեղծը ամաչում է իր տարած յաղթանակից:

*Ասենք թէ դու ներեցիր՝ ասածս ամէն քեզ ընդդէմ,
Այն ամօթից, որ գիտես ի՞նչ եմ արել՝ ի՞նչ անեմ:*

Թէւ ինչպէս վերն ասացինք խայեանը թերահաւատութեամբ է վերաբերում դէպի մահմեդականութեան ուղղափառ դոգմաները եւ ոչ միայն յարգանք չունի դէպի կրօնի ընչաքաղց ու մարդահալած վարդապետները, բայց ինքն ունի մի հաստատուն դաւանանք եւ ահա՛ նրա հաւատամքը.

*Աստուած է հոգին համայն տիեզերքի,
Տիեզերքը համայն՝ մարմինը Նըրա
Դասերն ու կարգերն հըրեշտակների
Ըզգայարանն են այդ կազմի հսկայ:
Երկինքը տարերք, եւ անդամներն էլ
Թագաւորութիւնն են այդ բնութեան:
Միաստուածութիւնն հէնց այս է, որ կայ,
Եւ խաբէութիւն՝ ամէն ուրիշ բան:*

ԲԱՆԱՍԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

ՄԿՍՈՒՄ ԵՍ ԴԱՆՂԱԴ ՄԱՀԱՆԱԼ

Փարլո Ներուդա

Սկսում ես դանդաղ մահանալ
Եթէ չես ճամբորդում
Եթէ գիրք չես կարդում
Եթէ կեանքի հնչիւններին չես ունկնդրում
Եթէ ինքդ քո արժանիքները չես գնահատում

Սկսում ես դանդաղ մահանալ
Երբ քո նկատմամբ հաւատքդ քո մէջ սպանում ես
Երբ թոյլ չես տալիս ուրիշները քեզ օգնեն

Սկսում ես դանդաղ մահանալ
Եթէ սովորութիւններիդ ստրուկն ես դառնում
Եթէ անընդհատ նոյն կրկնող ճանապարհով ես քայլում
Եթէ առօրեադ չես փոխում
Եթէ զանազան գոյների հագուստներ չես հագնում
Ու անձանօթների հետ չես զրուցում

Սկսում ես դանդաղ մահանալ
Եթէ խուսափում ես կրքերից
Ու ալեկոծ զգացմունքներից
Այն բոլորից, որոնցից աչքերդ փայլում են
Եւ սրտիդ զարկը արագանում

Սկսում ես դանդաղ մահանալ
Եթէ աշխատանքդ կամ սէրդ քեզ չեն բաւարարում, եւ դրանք չես փոխում
Եթէ չես վտանգում այն, ինչ ապահով է, անվստահելիի համար

Եթէ երագներդ իրականացնել չես փորձում
 Եթէ քեզ թոյլ չես տալիս
 Գոնէ մէկ անգամ քո կեանքում
 Ականջ չդնել խելացի խորհուրդներին

Հէնց Այսօրանից սկսիր ապրել
 Հէնց այսօրանից սկսիր վտանգներին ընդառաջ գնալ
 Հէնց Այսօր մի բան արա
 Թող որ չսկսես դանդաղ մահանալ

Թարգմանչի ծանօթագրութիւն

Բանաստեղծութեան վերջին չորս տողերը իրականում Ներսիսյանինը չեն: Բանաստեղծութիւնը տարիներ առաջ պարսկերէնի է թարգմանել պարսիկ անանի բանաստեղծ Ահմադ Շամլուն: Ես էլ առաջին անգամ այն կարդացել եմ պարսկերէնով ու թարգմանել հէնց պարսկերէնից: Յետոյ, երբ գտայ նաեւ բանաստեղծութեան անգլերէն թարգմանութիւնը, իմացայ, որ վերջին տողերը աւելացրել է Շամլուն: Յամենայն դէպս, դրանք այնքան էին համընկնում իսկական գործի շնչին, որ մտածեցի հէնց այդպէս էլ թողնեն: Ի վերջոյ, մեծութիւնները իրաւասու են աւելի ազատ թարգմանել:

Ռ.Ս.

Մտնում ես դահլիճ: Դահլիճը դատարկ է, բենի վարագոյրները համարեա փակ: Փոքրիկ անցքի միջից ներս ես մտնում բեն: Փաստօրէն դու էլ ես բենում: Դու էլ ես խաղում, ոչ մասնակցում ես, հրաւիրում՝ նստելու բենահարթակում տեղաւորւած սեղաններից մէկի մօտ: Դու կաֆէում ես, մենին արդէն սեղանին է եւ նստելուդ պէս քեզ հրամցնում են գինի:

Բոլորս էլ կաֆէներ յաճախում ենք: Այնտեղ կարող ես հանդիպել տարբեր տեսակի մարդկանց. Սիրահարւած զոյգեր, սիրախաբւած ամուրիներ, ամուսիններ եւ վերջապէս մենակ մարդիկ:

Նայած թէ որտեղ ես նստած ականայից ունկնդիրն ես լինում յարակից սեղանների խօսակցութեանը: Ամուսինների վեճերին, ընկերուհիների բամբասանքներին, իսկ երբեմն էլ մենակ նստած մարդկանց լուռ մտորումներին, որ ինչպէս ասում է Վիրջինիա Վուլֆը աչքները յառել են կեանքին. ու թէեւ դա անծայն է, բայց աւելի բարձր է հնչում քան միւս բոլոր խօսակցութիւնները.

Դու էլ պատկանում ես այդ խմբերից մէկին, գուցէ եւ բոլորին:

Ի տարբերութիւն քաղաքում ցրւած կաֆէներում տիրող մթնոլորտին այս թատերական կաֆէի սեղանների շուրջ նստածները ամուսնացած լինեն թէ ոչ, մենակ լինեն թէ ընկերներով, բոլորը նայում են նոյն բանին, չնայած չգիտենք արդեօք միեւնոյն բանն են տեսնում թէ ոչ. բայց այդ հարցի պատասխանն էլ գտնում ես, երբ սկսում է ներկայացումը, կամ երբ բոլորը միասին ականատես էք լինում կաֆէի կենտրոնական մասում ընթացող զոյգի ընդհարումներին:

Եթէ մենակ սուրճի գաւաթի վրայ կորացած, կամ մայթեզրեայ կաֆէից մայթում անցնողների քայլարշաւը դիտելու ընթացքին քո գլխում պտտող խօսակցութիւններն ու վերլուծումները ունեն բաւականին դրամատիկ, նոյնիսկ ողբերգական հնչեղութիւն, այս-

ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ ԿԱՖԵՈՒՄ «ԱԳԱՏ ԶՈՅԳ» ՆԵՐԿԱՅԱՅՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

Հայնուշ Չահանեան

Վերջերս Երեւանում ներկայացւել է իտալացի անւանի թատերագիր Դարիօ Ֆոյի «Ագատ Չոյգ»-ը: Բեմադրիչն է իրանա-ֆրանսահայ Մերգէյ Մելիք-Յովսէփեանը, որն այժմ ապրում եւ ստեղծագործում է Երեւանում: Սա Մելիք-Յովսէփեանի 5-րդ բեմադրութիւնն է: Հայնուշ Չահանեանը, որ նոյնպէս իրանահայ է եւ այժմ երկար տարիներ է, ինչ ապրում է Երեւանում, հետեւեալ յօղւածում գրել է կաֆէում բեմադրւած Ֆոյի թատերգութեան ներկայ գտնւելու իր փորձի մասին:

տեղ, այս թատերական կաֆէի կենտրոնում գտնուող զոյգի վեճը լսելիս ու տեսնելիս, որն իրենց բովանդակութեամբ եւ մտահոգութիւններով շատ են նման քո անցած գիշերւայ կամ կեանքի ինչ-որ ժամանակաշրջանում ունեցած մտահոգութիւններին կամ գայթակղութիւններին, դու անակնկալի ես գալիս քո իսկ ծիծաղի ձայնից. Դու իրենցից համարեա մի քանի քայլ ես հեռու լսում ես նրանց մէկը միւսի ականջին (քո ականջից հեռու) ասւած շշուկները, տեսնում ես տղամարդու բերանի աջ անկիւնում շարժուող ջիղի աննշան շարժումը. բայց թւում է թէ քեզ եւ իրենց մէջ մի մեծ տարածութիւն կայ եւ դա քեզ թոյլ է տալիս այդքան անհոգ ու անզուսպ հրեռալ այդ խեղճ զոյգի երէկ շատ խղճուկ թւացող մտահոգութիւնների վրայ:

Մէկ էլ զգում ես, որ կաֆէում հրամցնում են ոչ թէ սուրճ, ոչ թէ

կարկանդակ, այլ քեզ, բացէիբաց դուած, ինչպէս զոհը զոհասեղանին եւ դու ծիծաղում ես քո, ոչ ուրիշի ծիծաղելի դժբախտութեան վրայ, որն է «զոյգ» լինելու գաղափարը կամ փաստը, եւ ինչպէս բենի, ոչ, կաֆէի կենտրոնում գտնուող զոյգի առաջարկած դեղատոմսը կամ միզուցէ համաճարակը «Ագատ զոյգ» հակասական հասկացողութեանը:

Թատերգութեան իտալերէն անւանումն է «Բաց զոյգ, համարեա լայն բաց» (Coppia aperta quasi spalancata) եւ անգլերէնով «Բաց զոյգ» (Open couple), որը կարելի է անւանել ազատամիտ (Open minded): Բայց ամբողջ խնդիրը այդ ազատութեան սահմանները ճշտելն է:

Բրագիլական սերիալներից մէջբերումը այդ սահմանների իրական լայնացման չափերին է ակնարկում, երբ դու միեւնոյն պահին դառնում ես քո ամուսնու

կինը ու քոյրը:

Ներկայացման դինամիկան ապահովում է կնոջ դիմակայութիւնը ամուսնու անհաւատարմութիւններին, որտեղ մէկ անյուսութիւնից դրուած փորձում է ինքնասպան լինել, եւ որը աւելի ծիծաղելի վիճակի մէջ է յայտնուում եւ կամ ձեռնարկում է տարբեր ծայրայեղական քայլեր «ազատ զոյգ» գաղափարախօսութեանը իր ներդրումն անելու, ի վերջոյ երբ սկսում է աշխատել եւ տնտեսապէս իր ոտքին կանգնել ձեռք է բերում իրական անկախութիւնը, եւ որը յանգում է նորանոր ծանօթութիւնների, որոնցից է ատոմային գիտութիւնների դոկտորի հետ հաստատած կապը:

Այս անգամ ամուսինն է ինքնասպանութեան փորձեր ձեռնարկում, որը կրկին ոչինչ չի կորզում բացի հանդիսատեսի ծիծաղից, եւ ի վերջոյ կինը թողնում է ամուսնուն հաստատելու մի նոր «ազատ զոյգ» պրոֆեսորի հետ: Իրականում «ազատ զոյգ» միաւորումը տղամարդու կողմից իր սեռական ոտնձգութիւններին օրինական լուծում տալու նախաձեռնութիւնն է, եւ որից հէնց ինքը տղամարդն է ծուղակն ընկնում, քանզի ազատութիւնը ոչ միայն ինքն իրեն ազատութեան հնարաւորութիւն տալն է, այլ նաեւ դիմացինի ազատութիւնը ճանաչելը եւս:

Սոյն բեմադրութիւնը՝ 1983 թւականին Ֆօ-ի բեմադրութեամբ, մեծ սկանդալ է առաջացնում, եւ իտալական ցենզուրայի եւ կաթոլիկների կողմից նախատում է:

Այսօր համարեա երեսուն տարւայ տարածութեամբ հայ հանդիսատեսի հակազդեցութիւնը բաւականին ճկուն է: Յատկապէս, որ բեմադրութիւնը համեմաւած է հայաստանեան կենցաղի

դրւագներով, որոնցից են մարշուտկայի մէջ հաստատած մեր ջերմ ֆիզիկական ու հոգեկան յարաբերութիւնները մեր համերկրացիների հետ կամ բրազիլական սերիալների տենդով տառապող տնային տնտեսուհիների փախուստի փորձը առօրեայ տաղտուկից:

Երեսուն տարում շատ բան է փոխւել: Եթէ այն ժամանակ այսպիսի միւթերին անդրադառնալը որոշ չափով յեղափոխական բնոյթ էր կրում, այսօրայ նոյնիսկ աւելի պահպանողական եւ աւանդական համոզմունքների տէր հայ հանդիսատեսի համար բաւականին մարսելի է ու ըմբռնելի: Բայց ի տարբերութիւն անցեալի հանդիսատեսի, այսօրայ հանդիսատեսը ակնատեսն է եղել նաեւ «ազատ զոյգ» հասկացողութեան եւ ինչու չէ նաեւ ապրելակերպի հետեւանքներին, որոնք հարցականի տակ են տարել «զոյգ» եւ «ազատութիւն» հասկացողութիւնները, որպէս արժէք եւ որպէս իրականութիւն:

ՓՈՔՐԻԿ ՌՈՒՄԱՍՏԱՆ՝ Հ

Տարօրինակ մի զգացում... Երեւանից ընդամենը երկու ժամուայ ճանապարհ, եւ յայտնուում ես բոլորովին այլ մի աշխարհում. սոսիներ, ռուսական ոճով կառուցւած տներ, որոնց շուրջը վազվզում են ծիծաղադէմ ոսկեմազ երեխաներ: Հասկանում ես, որ Հայաստանում ես, եւ լեռներն էլ հայկական են՝ երկրի հիւսիսային մասին բնորոշ: Բայց նայում ես մարդկանց, գիւղին՝ իսկական ռուսաստանեան ծայրամաս:

Սա Ֆիլլետովօն է՝ բնակեցւած մոլոկաններով՝ էթնիկ ռուսներով, ովքեր վերաբնակեցւել են Կովկասում 19-րդ դարի առաջին կէսին:

Ֆիլլետովօն գտնուում է Վանաձորից՝ մեծութեամբ Հայաստանի երրորդ քաղաքից 20 կմ հեռու: Սա միակն է, եւ այլեւս Հայաստանում չկայ որեւէ գիւղ՝ բնակեցւած միայն մոլոկաններով: Բայց չէ՞ որ 20-րդ դարասկզբին Հայաստանում կար աւելի քան 30 մոլոկանական գիւղ: Այդ գիւղերից հիմա մնացել են միայն անունները:

Ըստ Իւան Եակովլեւիչ Սենեոնովի՝ «ՀՀ-ում Ռուսաստանի հայրենակիցների օգնութեան եւ համագործակցութեան Ֆոնդի» նա-

խագահի՝ երկրում մնացել է ընդամենը մօտ հինգ հազար մոլո-

կան, որից աւելի քան հազարն ապրում է Ֆիլլետովոյում: Իսկ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԻՒՄԻՍՈՒՄ

անցեալ դարի 80-ական թւականների վերջին Հայաստանում կար շուրջ 50 հազար մոլոկան:

Մոլոկանները Հայաստանում ապրում են արդէն 170 տարի՝ չխառնելով տեղի բնակչութեան հետ եւ չկորցնելով իրենց լեզուն: Նրանց յաջողեց նոր պայմաններում կառուցել իրենց փոքրիկ Ռուսաստանը եւ ապրել այնտեղ՝ յարմարած, բայց ոչ միայնակ:

Իսկ պայմանները նպաստաւոր չէին. մոլոկանները ստիպւած էին հիմնաւորել բարձրադիր գիւղերում, որոնց մի մասը գտնուում է ծովի մակերեւոյթից երկու հազար մետր բարձրութեան վրայ, ծանր կլիմայական պայմաններում՝ անբարենպաստ գիւղատնտեսու-

թեան համար: Բայց մոլոկանները յաղթահարեցին այս փորձութիւնը, եւ սրանում մեծ դեր խաղաց կրօնը:

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՄԱՏԸ

Մոլոկանների պատմութիւնը բազմիցս ուսումնասիրել է եւ նոյնիսկ պատմել է առասպելներով: Իւան Սեմեօնովն ասում է, որ «մոլոկաններ» անւանումը մեկնաբանուում է տարբեր կերպ: Նա պատմում է, որ անւանումը գալիս է այն բանից, որ մոլոկանները չէին պահում ուղղափառ եկեղեցու կողմից ընդունւած պասերը, իսկ պասի օրերին աւելի համեստ էին սնւում՝ հիմնականում կաթնամթերքով:

Մէկ այլ տարբերակով, անւան հիմքը Մոլոչնայա գետն էր, որը գտնուում է Տաւրիկեան նահանգի Մելիտեպոլի շրջանում, որտեղ մոլոկանները ապրել են արքայութեան մի քանի տասնեակ տարի, մինչեւ նրանց կարտաքսէին Կովկաս:

Ալեքսանդր Տիկունովը՝ մի մոլոկան Ծաղկաձոր հանգստարանային քաղաքից (ի դէպ՝ նախկին

մոլոկանների գիւղ Կոնստանստինովկա), մեկնաբանում է «մոլոկան» անւանումը՝ ելնելով Աստւածաշնչից, որտեղ Պետրոս առաքեալը Առաջին թղթում ասում է. «... Որպէս նորածին մանուկներ սիրեցէք խօսքի մաքուր կաթը»:

Տիկունովը պնդում է. «Սուրբ գրքի խօսքը՝ անկախ մարդու հոգեւոր զարգացման աստիճանից՝ տարատեսակ ազդեցութիւն է ունենում: Երբ մարդը հոգեւոր առումով մանուկ է, ապա Աստծու խօսքը նրա համար կաթի պէս է: Հո-

գեւոր կաթ: Այստեղից էլ մեր անւանումը՝ մոլոկան»:

Մոլոկանները համարում են, ամէն մի հաւատացեալ պէտք է բաւարարի իր հոգեւոր պահանջմունքները, կատարելագործի իր վարքը եւ զգացմունքները: Նրանց հաւատքում կարեւոր տեղ է զբաղեցնում Յիսուս Քրիստոսի հոգու վերաբնակեցումը Հօրից Որդու մէջ: Մոլոկանները մերժում են պատկերապաշտութիւնը՝ սրբապատկերների եւ խաչի պատանումները:

«Մենք համարում ենք հոգեւոր քրիստոնեաներ,- ասում է Տիկունովը,- այլաբանօրէն ենք մեկնաբանում Աստւածաշունչը, այլ կերպ ասած՝ այն ընկալում ենք հոգեպէս»:

Անգլիացի ծանապարհորդ, Աշխարհագրական ընկերութեան Հ.Ֆ.Բ. լինչը, ով եղել է Հայաստանում 19-րդ դարավերջում, այսպէս է բացատրում մոլոկանների փիլիսոփայութիւնը. «Աստւած բնակ-

լում է իր սիրոյ կենդանի առարկաների մէջ... Ես գրուցեցի գեղեցիկ ծայնով եւ շարժուծեւով մի ծերունու հետ մոլոկանների կրօնական հաւատալիքների մասին: Նրանք պաշտում են Մովսէսին եւ մարգարէներին եւ Սբ. Աստուածաշունչը, բայց կրօնը այլ կերպ են դաւանում: Սաղմոսներ երգելը, երեւի թէ, ծառայում է իբրեւ իրենց կրօնական զգացմունքների հիմնական արտայայտութիւն: Երեխաներին չեն կնքում, բայց նրանց բերում են աղօթատուն, Աստուածաշնչից մի քանի պարբերութիւն են կարդում երեխայի ներկայութեամբ եւ բոլորի մօտ յայտարարում են նրա անունը: Նման արարողակարգով էլ սրբագործում է ամուսնական միութիւնը:»

Մոլոկանները ապրում են փակ համայնքով: Նրա անդամները ձգտում են իրագործել իրենց սոցիալական իդէալները՝ խաղաղութիւն, եղբայրութիւն, հաւասարութիւն, տնտեսական համագոր-

ծակցութիւն, հոգեւոր կատարելութիւն: «Մենք ոչ ոքի ոչինչ չենք պարտադրում հաւատքը թոյլ չի տալիս, ասում է Ֆիոլետովոյի բնակիչներից մէկը, հէնց այսպէս էլ ապրում ենք»:

ԿԵՆՑԱՂԸ

Ինքնամփոփ համայնքով ապրելը մոլոկանների շատ կարեւոր յատկանիշն է: Նրանք թոյլ չեն տալիս իրենց լուսանկարել, շատ քչերն են համաձայն, որ լուսանկարեն տան կահկարասին: Հէնց այս փակաւածութեան շնորհիւ էլ, ինչպէս Իւան Սեմեոնովն է ասում, մոլոկանների համայնքներն առայսօր պահպանել են՝ աւելի քան մէկուկէս դար ապրելով այլազգի միջավայրում, գոյատեւելով 70 տարւայ խորհրդային իշխանութեան, կուլակաթափութեան եւ կրօնական հալածանքներ:

Մոլոկանի տունը (կամ ինչպէս իրենք են ասում՝ xAT-ը) մէկ կամ երկու սենեակ ունի: Կիրակի օրե-

րին սեղանին դրում են Սուրբ գրքերը, որոնց մեծ մասը նախախորհրդային ժամանակներից են՝ հին ուղղագրութեամբ: Գրքի ընթերցումը երեխաների դաստիարակութեան կարեւոր մասն է: «Ձմռան երեկոները հաւաքւում ենք ողջ ընտանիքով, գիրքն ենք կարդում, գրուցում ենք... Ամռանը ժամանակ գրեթէ չի լինում»:

Հեռուստացոյց ոչ բոլորն ունեն: Համայնքի ղեկավարները (կրօնական հաւաքների առաջնորդները) հեռուստացոյց գնել չեն թոյլատրում ելնելով բարոյական նկատառումներից: Բայց որոշ ընտանիքներ, այնուամենայնիւ, հեռուստացոյց ունեն, իսկ որ առաջնորդները չդժգոհեն, այն պահարանում են թաքցնում:

Կիրակին մոլոկանների համար տօն է: Առաւօտեան բոլորն աղօթատուն են գնում («հաւաքի»): Այնուհետեւ աղջիկները տօնական սպիտակ շապիկներ են հագնում, կապում են սպիտակ, ժանեակազարդ գլխաշորեր եւ զբօսնում են գիւղում արեւածաղկի սերմ չրթելով: «Ամէն կիրակի մեզ մօտ տօն է, ինչպէս ձեր մօտ նոր տարին»:

Տղաները, ինչպէս եւ պէտք է լինէր, պտտւում են նրանց շուրջը: Մեծերը միմեանց հիւր են գնում:

Կիրակի աշխատելն արգելւած է:

Աղբիւր՝ National Geographic Traveler, յատուկ համար, ծմեռ 2008

ՄԻԱՍՆՈՒԹԻՒՆ ՄՊՈՐՏՈՎ

Արման Տ.Ստեփանեան

«Միասնութիւն սպորտով»... Սա այս անգամայ համահայկական խաղերի նշանաբանն է: Արդէն 5-րդ անգամն է, ինչ Հայաստանի Հանրապետութեան ջանքերի շնորհիւ տեղի են ունենում մարզական համահայկական խաղերը, որոնք առիթ են ստեղծում բոլոր աշխարհում գտնուող հայ մարզիկ եւ մարզկուհիներին իրար հետ մրցակցել: Սակայն ինչպէս բոլորն էլ գիտեն այս մրցութիւնների բուն նպատակն աշխարհով մէկ սփռած հայ ժողովրդի միմեանց ծանօթանալը եւ ի վերջոյ հէնց միասնութիւնն է: Այս վերջին տարիների ընթացքում նման ծրագրեր յաճախ են կազմակերպել Հայաստանի Հանրապետութեան կողմից, որոնցից կարելի է նշել «Մէկ Ազգ.Մէկ Մշակոյթ» նախագիծը, կամ հայ

աշակերտների գիտելիքների օլիմպիական եւ նման շատ ուրիշ ձեռնարկներ եւ միջոցառումներ: Այն փաստը, որ նման մշակութային եւ գիտական իրարդարձութիւնները շատ լաւ առիթ են հանդիսանում միաւորելու հայ պատանիներին եւ երիտասարդներին անհերքելի է, բայց ինչպէս բոլորին էլ յայտնի է, մարզանքը շատ ակտիւ գրաւչութիւն ունի արւեստից, եւ հէնց այդ իսկ պատճառով էլ բաւականին նկատելի եւ անհամեմատ մեծ թուով հայեր են մեկնում Հայաստան համահայկական խաղերի ընթացքում: Այս տարւայ մրցութիւններն էլ ոչ մի կերպ չի բացառում նախկին շրջաններից, քանի որ ըստ պաշտօնական տեւալների՝ այս օրերի ընթացքում, մրցութիւններին մասնակցող մարզիկ եւ մարզկուհիներից

եւ նրանց ուղեկցող անձնակազմից բացի, Հայաստան են ժամանել 10,000-ից ակտիւ հայ զբօսաշրջիկներ եւ այս իրականութիւնը ինքնին առիթ է հանդիսանում Հայաստանի Հանրապետութեան իշխանութեանը մտածել Հայաստանում եւ Լեռնային Ղարաբաղում հայ ժողովրդի վերաբնակեցման հարցի մասին, որը բազմիցս արժարժել է բոլորի կողմից:

Իրանի հայ համայնքը լինելով շատ հին եւ խոր արմատներով մի համայնք, եւ ունենալով հայեցի դաստիարակութեամբ աշխոյժ երիտասարդութիւն, միշտ էլ շատ ակտիւ ներկայութիւն է ունեցել նման թէ՛ մշակութային, թէ՛ գիտական եւ թէ՛ մարզական համահայկական մրցութիւններում: Դա մէկ անգամ եւս փաստեց այս մրցու-

թիւններում, երբ խաղերի բացման օրը, բոլոր ներկայացուցիչների եւ հանդիսատեսների ներկայութեամբ ասեց թէ այս տարւայ խաղերին սփիւռքից թուվ ամենամեծ պատւիրակութիւնը եկել է Իրանի Իսլ. Հանրապետութիւնից՝ աւելի քան 300 անձնակազմով: Այս լուրը ինքնին շատ մեծ ուրախութեան առիթ է հանդիսանում, քանի որ մեր այսօրւայ օրէցօր նւագող համայնքը իր մէջ ունի հոգով շատ աւելի վառ եւ եռանդուն երիտասարդներ՝ համեմատ աշխարհի՝ թուվ քանի անգամ աւելի մեծ, հայկական այլ գաղութներին:

Այս տարւայ մրցութիւնների ընթացքում, հայերին անյայտ շատ քաղաքներից եւ գաղթօջախներից ներկայ էին հայկական պատւիրակութիւններ նաեւ կային անհատ մարզիկներ: Դա եւս

ուրախանալու մեծ առիթ է, քանի որ փաստում է այն իրականութիւնը, որ հայ ժողովրդի մէջ շատ ուժեղ է հայկական ջիղը, եւ հայերն աշխարհի ո՛ր անկիւնում էլ լինեն աշխատում են պահել եւ պահպանել իրենց հայկական ինքնութիւնը: Նշեալ իրականութեան ամենացայտում օրինակն եւս այս տարւայ մրցութիւններում Թուրքիայից ժամանած հայ երկու պատւիրակութիւններն էին: Դրանցից առաջինը՝ բոլորին ծանօթ պոլսահայ համայնքից Հայաստան ժամանած հայ խմբներն էին: Սակայն երկրորդ պատւիրակութիւնը, որը հանդէս եկաւ Սասուն անունով, զարմացրեց բոլորին: Մրցութեան ընթացքում այս պատւիրակութեան հետ հարցազրոյց անելիս պարզեց, որ նրանց մէջ կան շատերը, որոնք թէկուզ լաւ չգիտեն խօսել հայերէն, սակայն գիտեն իրենց արմատները եւ ձգտում են նրան: Նման դէպքեր ամէնից շատ մտահոգելու առիթ են պատճառում Թուրքիայի իշխանութեանը, քանի որ նրանք սեփական աչքերով տեսան, որ հակառակ նրանց ուրացման քաղաքականութեան ու բոլոր այլ ջանքերի, եւ մեծ պետութիւնների հետ գաղտնի դիւանագիտական խա-

ղերի, հայերը բացի այն որ չեն ընկճել, դեռ ընդհակառակը՝ արթնացել եւ աւելի է թէժացել նրանց հայկական ինքնութիւնը, թէկուզ այսօր Արեւմտեան Հայաստանում ապրող թաքուն հայերի սրտում:

Ինչպէս անգամներ նշեց այս մրցութիւնների բուն նպատակը Հայաստան, Արցախ, Սփիւռք միաւորումն էր, եւ խաղերին մասնակցողներն էլ բոլորը յաղթողներ են համարւում: Դրա իսկ պատճառով էլ մրցութիւնների ջախը Հայաստանից բացի, բերեց նաեւ Արցախից օրհնելով Գանձասարի եկեղեցուն, իսկ միւսը սկզբում Իրանի Սուրբ Թադէի վանքում իրանահայութեան հոգեւոր առաջնորդ Սեպուհ արք. Սարգսեանի, եւ ապա Անիի մայր տաճարում օրհնելուց յետոյ, բերեց Հայաստան: Այսպիսով Հայաստանի, Արցախի եւ Սփիւռքի հայութիւնը միասնաբար վառեց 5-րդ համահայկական խաղերի կրակը:

Ինչ որ լաւ է՝ վառւում է ու վառում,
 Ինչ որ լաւ է՝ միշտ վառ կը մնայ,
 Այս արեւ, այս վառ աշխարհում,
 Քանի կաս՝ վառւիր ու գնա՛:

ԵՍ ՀԱՏ ՏԽՈՒՐ ԵՄ, ՍԱԿԱՅՆ ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՐՈՒՆԱԿՈՒՄ Է

Իսպանացի կիսապաշտպան Սեսկ Ֆաբրեգասը, ով Լոնդոնի Արսենալից տեղափոխվել է իսպանական Բարսելոնա, ներողութիւն է խնդրել լոնդոնեան ակումբի երկրպագուներին:

- Ներողութիւն եմ խնդրում այն բանի համար, որ ոչինչ չկարողացայ ասել երկրպագուներին: Վերջին երկու ամիսների ընթացքում ակումբն ինձ չէր թոյլատրում շփուել մամուլի հետ: Արսենալի կազմում ես անց եմ կացրել 8 տարի: Ես շատ տխուր եմ, սակայն կեանքը շարունակում է: Վստահ եմ, որ բացատրելու հնարաւորութիւն ես դեռեւս կունենամ:

- Եթէ Արսենալի երկրպագուներին որեւէ մէկն իր վերաբերմունքն իմ նկատմամբ փոխի, ապա ես հիասթափութիւն կապրեմ: Երկրպագուների սերը վաստակելու համար ինձնից շատ ժամանակ պահանջեց եւ ես չեմ ցանկանում կորցնել այն: Ես երախտապարտ եմ: Երբեք չեմ մոռանայ այն ամէնը, ինչ նրանք արել են ինձ համար: Ես ինձ ամբողջովին նւիրել եմ Արսենալին: Յուսով եմ՝ նրանք ըմբռնուով կը մօտենան իմ որոշմանը:

ԴԱԻԹ ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆԸ 51-ՐԴ ՏԵՂՈՒՄ Է

Օգոստոսի 9-ին հրապարակվել է ATP տղամարդկանց թենիսի վարկանիշային աղիւսակը: Արգենտինահայ թենիսիստ Դաւիթ Նալբանդեանն այժմ զբաղեցնում է 51-րդ տեղը՝ նահանջելով 24 հորիզոնականով: Այս մրցաշրջանը Դաւիթի համար անյաջող էր, քանի որ նա, մի շարք վնասվածքների պատճառով, բաց է թողել մրցաշրջանի մեծ մասը: Առաջին 10 հորիզոնականները մնացել են անփոփոխ: Ինչպէս եւ նախորդ անգամ առաջին տեղում է սերբ Նովակ Ջոկովիչը:

ATP վարկանիշային աղիւսակը առ 09.08.2011թ.

1 (1). Նովակ Ջոկովիչ (Սերբիա) - 12860 միաւոր

2 (2). Ռաֆայէլ Նադալ (Իսպանիա) - 11770 մ.

3 (3). Ռոջեր Ֆեդերեր (Շվեյցարիա) - 9710 մ.

4 (4). Էնդի Սարէյ (Մեծ Բրիտանիա) - 6705 մ.

5 (5). Ռոբին Սոդերլինգ (Շվեդիա) - 4325 մ.

6 (6). Դաւիթ Ֆերեր (Իսպանիա) - 4210 մ.

7 (7). Գայէլ Մոնֆիս (Ֆրանսիա) - 2905 մ.

8 (8). Մարդի Ֆիշ (ԱՄՆ) - 2540 մ.

9 (9). Տոմաշ Բերդիխ (Չեխիա) - 2420 մ.

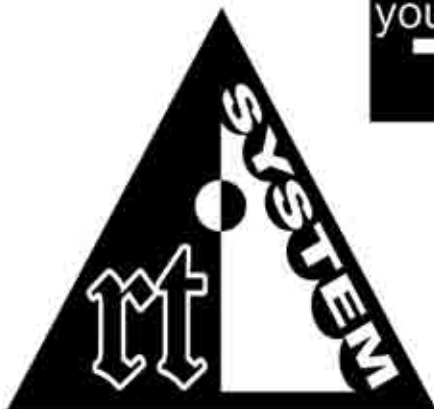
10 (10). Նիկոլոս Ալմագրո (Իսպանիա) - 2165 մ.

...

51 (27). Դաւիթ Նալբանդեան (Արգենտինա) - 885 մ.

Art

system

Arthur , Alen , Alex

خدمات ماشینهای اداری

سرویس و تعمیر چاپگرهای لیزری جوهرافشان HP و سوزنی EPSON

تلفن: ۴-۸۸۳۱۵۳۴۳ و ۷-۸۸۳۲۱۴۳۶

فکس: ۸۸۸۳۳۰۰۰

آدرس: تهران، خیابان ایرانشهر جنوبی، پایین تراز خیابان سمیه،

شماره ۷، طبقه سوم، واحد ۵

4	1	5				8	6	9
			8	6		1	4	3
6		8						
	2	9	3		1			
	5	7				4	9	1
		4			7		3	
2				3	6		8	
			1	9		3	7	
9			7		8	6		5

6								4
		3	9		8		7	
	5			6		9		
	8				3		4	
9				4		1		2
		5	7					
				1		8		
3		7						
					4		5	

		4	8			2		
				2			8	
3					6			1
					7			9
			5		6			3
	2	8			3			
5	6					1		
			1	9				5
			3			7		

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1	լ	ե	օ	կ	ա	մ	ս	ա	ր		ա	զ	դ	ա	կ
2	ի		ի	ց		թ	ա	ա		դ	ր	ա	դ		ա
3	օ	ս	մ	ա	ն	ա	կ	ա	ն		թ	ր	մ	ե	լ
4	ն	ի	ա	զ	ա	ր	ա		ա	թ	ա	դ	ա	ն	
5	ա	ն	զ	ի	ն		լ	ա	ր	ո	ր	ա	կ		ջ
6	ր		ա	ր	ա	տ	ա	լ	ո	ր		ր		օ	ր
7	դ	ե	ո		լ	ա	փ	շ	տ	ա	կ	ե	լ		ի
8	օ	թ	օ	ր		փ		ա		կ	լ	ա	ս	ի	կ
9	դ	ա	ն	ա	կ		ա	կ	տ		ա	ն	ե	լ	
10	ա	մ	ե	ն		տ	զ	ա	ր	ա	ն		լ	ա	ց
11	վ	ա		ս	ի	ր	ա	ծ	ա	դ	ի	կ		մ	ա
12	ի	կ	ս		կ	ա	ր	ի	ն		լ	ա	լ		լ
13	ն		ու	թ		ք	ա	ն	զ	ի		ո	ի	զ	ա
14	լ	ա	ր	ա	ն	ու	ն		ի		մ	ա	զ	ի	լ
15	ի	թ	ա	ց	ու	մ		ո	տ	ք		փ	ա	ր	ի

Սու-Ղօ-Քու
 1-9 թվերը տեղադրել հորիզոնական եւ ուղղահայեաց սիւնակներում այնպէս, որ ոչ մի թիւ չկրկնուի ոչ սիւնակներում եւ ոչ էլ 3x3 տնակներում

Անցեալ համարի պատասխան

زنان بدون مردان

زندگی دشوار زنان یک روستای کوهستانی در ارمنستان

دوهفته نامه
اجتماعی فرهنگی

هووس

شماره ۱۰۵، ۲ شهریور ۱۳۹۰
سال پنجم

آرمنیان پاور یا قدرت ارمنی

صاحب امتیاز و مدیر مسؤول:
لئون آهارونیان

دبیر تحریریه: روبرت صافاریان

شورای نویسندگان:

کارمن آذریان

لیا خاچکیان

گارون سرکیسیان

آرمینه ملیک ایسرائلیان

مدیر هنری: لیا خاچکیان

ویراستار بخش فارسی: نسیم نجفی

وب سایت: کاجیک صافاریان

ورزش: آرمان استپانیان

اشتراک: کاترین یعقوبی

نشانی: تهران، خیابان انقلاب، بین
ولی عصر و فلسطین، شماره ۱۰۴۸

تلفن: ۶۶۴۹۵۱۸۰

۶۶۴۹۲۶۹۳

تله-فاکس: ۶۶۴۹۵۲۰۸

نشانی وب سایت:

www.hoos.com

وب سایت فارسی:

http://farsi.hoos.com

پست الکترونیکی:

hoos@inbox.com

در این شماره

- ۲ در صفحات ارمنی این شماره
- ۴ زندگی دشوار زنان روستای دزورآگیوق
گایانه آبراهامیان
- ۶ مارگاریت سارواریان: بنیان گذار نخستین کودکستان تهران
لیا خاچکیان
- ۸ هنر معاصر ارمنستان: آرویک پطروسیان
- ۱۰ صحنه خانواده ارمنی در فیلم *آقا یوسف*
روبرت صافاریان
- ۱۲ لئون شانت، نمایشنامه نویس و سیاستمدار
- ۱۳ ماشین انتقام: تک‌گویی آنا در نمایش نامه بانوی قلعه تسخیر شده

بخش ارمنی

- ۲ جامعه ارامنه
- ۴ رمضان، ماه روزه و دعا
- ۵ سرژ تانکیان: نگذاریم جنگل‌های تقود نابود شوند
آرتور پاپیان
- ۶ رشد جمعیت ارمنستان: ۰.۴ درصد
کارلن اصلانیان
- ۷ کشف یک صلیب سنگی سده شانزدهمی در دلیجان ارمنستان
آرمینه ملیک ایسرائلیان

آرمنیان پاور یا قدرت ارمنی

- ۸ ضربه خردکننده به آرمنیان پاور آمریکا
ولادیمیر کوزلووسکی
- ۱۱ آرمنیان پاور هم مافیاست
آنی گئورگیان

- ۱۳ جهان‌بینی عمر خیام
هووسپ میرزاییان
- ۱۶ به آرامی می‌میری
پابلو نرودا
- ۱۸ تأملاتی درباره اجرای نمایش زوج آزاد در ایروان
هاینوش جهانیان
- ۲۰ روسیه کوچک در شمال ارمنستان
- ۲۴ اتحاد با ورزش: بازی‌های سراسری ارامنه جهان در ایروان
آرمان استپانیان
- ۲۷ سرگرمی

گوشه‌هایی از آنچه در صفحات ارمنی این شماره هویس آمده است

باعث می‌شود که پیشینه سوء هریک از بخش‌های جمعیت ارمنه به حساب همه آن‌ها گذاشته شود، در حالی که تفاوت‌های بین ارمنه مهاجر از ایران و لبنان و روسیه و ارمنستان بسیار آشکار است و حتی پلیس به این امر آگاهی دارد و از روی املاء متفاوت پسوندیان در نام خانوادگی ارمنه ارمنستان و ارمنه جاهای دیگر، آن‌ها را از هم تمییز می‌دهد. ارمنه ارمنستان پسوند نام خانوادگی خود را -yan و ارمنه دیگر نقاط دنیا -ian می‌نویسند.

از رابطه باند جنایتکار آرمینان پاور با نخبگان سیاسی و اقتصادی ارمنستان صحبت می‌شود. این صحبت‌ها البته مبنای مستند قوی ندارد و در حد شایعه است. اما در همین حد هم اثر سوء آن بر مناسبات خارجی جمهوری ارمنستان محسوس است. در زمان دستگیری اعضای باند آرمینان پاور، محافل سیاسی دولت جمهوری ارمنستان عملیات آن باند را محکوم کردند و قول همه‌گونه همکاری در راستای مقابله با آن دادند. به هر رو نباید فراموش کنیم که شهروندان عادی آمریکایی نسبت به مسائل پولی حساسند و کسانی را که با کلاهبرداری میلیون‌ها دلار مالشان را دزدیده‌اند نخواهند بخشید و اگر کوچک‌ترین گمان بدی ببرند که دولتی در این کار نقش داشته است، تصویر آن دولت نیز در ذهن‌شان برای همیشه مخدوش خواهد شد.

هوسپ میرزایان و ترجمه رباعیات عمر خیام

هوسپ میرزایان از رجال سیاسی ارمنی ایران در اوائل سده بیستم بوده است. او سه دوره، از سال ۱۲۸۸ تا ۱۳۰۲ شمسی، نماینده ارمنه در مجلس شورای ملی بوده است. هوسپ میرزایان سیاستمداری بود که دستی نیز در فرهنگ و ادب داشت. او اعتقاد داشت که ارمنه ایران فرهنگ ملت بزرگ ایران را خوب نمی‌شناسند و به همین سبب دست به کار ترجمه گوشه‌هایی از ادبیات کلاسیک فارسی به ارمنی شد. تکه‌های کوچکی از شاهنامه را به ارمنی برگرداند و رباعیات عمر خیام را به ارمنی ترجمه کرد. انتشار رباعیات عمر خیام به ترجمه هوسپ میرزایان با مقاله مفصلی در تحلیل روان‌شناختی شعر خیام همراه بود. رباعیات عمر خیام به زبان ارمنی به ترجمه میرزایان در سال

خود می‌تواند هم بر زندگی روزمره ارمنه آمریکا و رابطه‌شان با سایر شهروندان آمریکایی تأثیر سوء بگذارد و هم بر فعالیت‌های لابی ارمنی آمریکا در راستای شناسایی نسل‌کشی ارمنه توسط ترکیه عثمانی در کنگره آمریکا.

برای سردمداران و رهبران جامعه ارمنه آمریکا این پرسش را مطرح می‌کنند که چرا تعداد زیادی از جوانان جذب این گروه‌های جنایتکار می‌شوند. البته معلوم است که این امر مانند ریشه‌یابی همه موارد مشابه، مانند رواج اعتیاد به مواد مخدر، تنها یک علت ندارد و از عوامل متعددی تغذیه می‌کند. با این حال رهبران جامعه ارمنی هیچ تصویری ندارند که کدام عوامل فرهنگی و اقتصادی باعث شکل‌گیری یک سازمان مافیایی گسترده در جامعه ارمنه آمریکا شده است و کاری جز اظهار تأسف و محکوم کردن کارهای غیرقانونی این گروه از دست‌شان بر نمی‌آید.

برابر اطلاعات منتشر شده از سوی پلیس فدرال، اعضای این باند عمدتاً از ارمنه روسیه و ارمنستان هستند. این امر تا حدودی ارمنه‌ای را که از کشورهای دیگر، از جمله ایران، به کالیفرنیا مهاجرت کرده‌اند تیره می‌کند. اما نکته در این جاست، که با وجود تفاوت‌های گسترده بین بخش‌های گوناگون دیاسپورای ارمنی و بین ارمنه ارمنستان و دیاسپورا، ارمنه بعد از مهاجرت به آمریکا میل دارند خود را صرفاً ارمنی معرفی کنند و نه ارمنی فلان یا بهمان کشور. این امر

فعالیت‌های باند آرمینان پاور در آمریکا

در فوریه سال جاری، پلیس فدرال آمریکا اعلام کرد که طی یک عملیات گسترده در منطقه لس‌آنجلس کالیفرنیا نزدیک صد نفر از اعضای باند آرمینان پاور Armenian Power (قدرت ارمنی) را دستگیر کرده است. اتهام اعضای این باند، انواع کارهای غیرقانونی از ضرب و شتم گرفته تا تهدید و قتل و همین‌طور انواع کلاهبرداری، مخصوصاً از راه دزدی هویت آنلاین افراد و تقلب در سیستم خدمات بهداشتی دولتی بود. در کيفرخواست ۲۲۰ صفحه‌ای دادستانی که متن کامل آن در اینترنت موجود است، گفته شده است که این باند بیش از دویست نفر عضو رسمی و تعداد زیاد هوادار و وابسته دارد. اعضای آن بیش‌تر از ارمنه‌ای هستند که از ارمنستان و روسیه به آمریکا مهاجرت کرده‌اند و هنوز روابط گسترده‌ای با باندهای مافیایی این کشورها دارند.

دستگیری اعضای یک باند جنایتکار ارمنی و انعکاس گسترده آن در رسانه‌های آمریکایی بر تصویری که مردم آمریکا از ارمنه دارند تأثیر منفی می‌گذارد. هرچند تعداد چندصد نفری اعضای این باند نسبت به جمعیت ارمنه در آمریکا و حتی در ایالات کالیفرنیا تنها تعداد ناچیزی است، اما در افکار عمومی این امر اهمیت چندانی ندارد و عملیات این باند خواه ناخواه به حساب کل جامعه ارمنه آمریکا گذاشته می‌شود. و این امر به نوبه

آنچه خواندید مقدمه مقاله‌ای است درباره یک روستای روس‌نشین در ارمنستان در بخش ارمنی این شماره هویس که به عکس‌های زیبایی از این آبادی مزین است.

دارد: هم بر همبستگی ارامنه قره‌باغ و ارمنستان و دیاسپورا تأکید دارد و هم از نقش مهم کلیسا در همه رویدادهای ملی، اعم از سیاسی و فرهنگی و ورزشی، حکایت می‌کند.

۱۹۲۳ شمسی منتشر شد. بعدها فرزند او زورایر میرزایان در سال ۱۹۶۳ میلادی بار دیگر آن را تجدید چاپ کرد. بخش‌هایی از رساله هوسپ میرزایان درباره عمر خیام در صفحات ارمنی این شماره هویس چاپ شده است.

رشد اندک جمعیت ارمنستان در شش‌ماهه نخست ۲۰۱۱

اداره آمار ارمنستان اطلاعات تازه‌ای درباره رشد اندک جمعیت کشور در شش ماه نخست سال جاری منتشر کرده است. برابر این اطلاعات نرخ رشد طبیعی جمعیت ۲۰ درصد کاهش نشان می‌دهد. در مقایسه با شش ماه نخست سال ۲۰۱۰، تعداد مولید بیش از ۴ درصد کاهش داشته و موارد مرگ بیش از ۳ درصد افزایش نشان می‌دهد. به نظر کارشناسان این کاهش قابل پیش‌بینی بوده و با روندهای عمومی وضعیت کشور خوانایی دارد. مهاجرت یکی از دلایل نرخ رشد اندک جمعیت است. بیش‌تر مهاجران به کشورهای دیگر، افراد جوان هستند و با رفتن آن‌ها طبیعی است که تعداد مولید کاهش یابد. از سوی دیگر اوضاع پرتشنج داخلی باعث می‌شود میزان مرگ و میر در رده‌های سنی بالا افزایش پیدا کند. نرخ رشد جمعیت در دوره زمانی یاد شده ۰.۴ درصد بوده است.

روسیه کوچک در نزدیکی ایروان

"احساس غریبی است... از ایروان دو ساعت راه بیش‌تر نمی‌روی و ناگهان خود را در دنیای متفاوتی می‌یابی... درختان سرو، خانه‌هایی به سبک روسی، که دور و برشان کودکانی با موهای طلایی این سو و آن سو می‌دوند. مطمئنی که در ارمنستانی، شکل و شمائل مخصوص کوه‌های خطه شمال کشور این را به تو می‌گویند، اما به روستا که نگاه می‌کنی، یک آبادی کاملاً روسی است. این فیوژن است و ساکنانش مولوکان‌ها هستند، مردمانی از نژاد روس که از نیمه نخست سده نوزدهم در قفقاز اسکان داده شده‌اند. این آبادی از وانادزور (سومین شهر بزرگ ارمنستان بعد از ایروان و گیومری) ۲۰ کیلومتر فاصله دارد. این تنها روستای کاملاً مولوکان‌نشین ارمنستان است. امروز در ارمنستان روستای دیگری نیست که ساکنانش همه مولوکان باشند، در حالی که در اوائل سده بیستم، سی روستای مولوکان‌نشین در ارمنستان داشتیم که امروز از آن‌ها تنها نامی باقی مانده است."

بازی‌های ورزشی هاماهایکاکان در ارمنستان

در روزهای ۲۲ تا ۳۰ مرداد ماه امسال، شهر ایروان میزبان ورزشکاران ارمنی از سراسر جهان بود. هاماهایکاکان عنوان ارمنی رویداد ورزشی بزرگی است که شاید بیش از اهمیت ورزشی آن، اهمیت فرهنگی و سیاسی داشته باشد. حضور ارامنه سراسر جهان در یک رویداد واحد نشانه همبستگی آن‌ها با وجود دور بودن آن‌ها از یکدیگر است. از ایران هیأت سیصد نفره‌ای متشکل از بازیگران و مربیان در این بازی‌ها شرکت کرده بودند و چنان که در مراسم گشایش بازی‌ها اعلام شد، از نظر تعداد شرکت‌کننده مقام نخست را داشت. مسابقات هاماهایکاکان دو مشعل داشت. یکی از آن‌ها بعد از تیرک در کلیسای گاندزاسار در قره‌باغ به ایروان آورده شد و دیگری بعد از این که در کلیسای تادئوس مقدس در آذربایجان ایران و سپس در کلیسای آنی در ترکیه امروز تیرک یافت. معلوم است که این همه اهمیت نمادین

زنان بدون مردان زندگی دشوار زنان روستای دزورآگیوق

گایانه آبراهامیان

بررسی‌ها دور مانده است، اما در دزورآگیوق و دیگر روستاهای ولایت شرقی گغارکونیک (Gegharkunik) نمی‌توان این فشار را نادیده گرفت. با ۱۷۰۰۰ الی ۲۰۰۰۰ مهاجری که به دنبال کار به خارج می‌روند ارمنستان بالاترین رتبه مهاجرت نیروی کار را دارد - هشت درصد از کل جمعیت ۲۴۳۰۰۰ نفری آن بر اساس اطلاعات

کار می‌کنند - زمین‌ها را شخم می‌زنند، بچه‌ها را بزرگ می‌کنند، مراسم رسمی را برپا می‌کنند و سعی می‌کنند خانواده پراکنده خود را حفظ کنند. فشاری که مهاجرت نیروی کار بر اقتصاد ارمنستان وارد می‌کند مدت زیادی موضوع مطالعات بین‌المللی بوده است، اما فشاری که بر خانواده‌های مانده در کشور وارد می‌شود از چشم

از راه رسیدن روز جهانی زن در روستای ارمنی دزورآگیوق (Dzoragyugh) در ۸ مارس هر سال، کنایه آمیز است. ۹۸ درصد مردان روستا (تقریباً نیمی از جمعیت ۵۰۰۰ نفری آن) در جست‌وجوی کار به خارج از کشور رفته‌اند. کسانی که باقی مانده‌اند به شوخی این روستا را باشگاه زنان می‌نامند؛ جایی که زنان در آن همه

اداره آمار ملی. بیش‌تر این مهاجرین هر پاییز بر می‌گردند اما بعضی از آنها ناپدید می‌شوند. "هر بار در را پشت سر او می‌بندم حس می‌کنم انگار دیوارهای خانه می‌خواهند فرو بریزند". این را هر یکناز خاچاطریان، مدیر مدرسه می‌گوید که مادر چهار بچه است و خودش زمین را شخم می‌زند و بذریابی می‌کند، و از گاوها و خوک‌ها مراقبت می‌کند چون شوهرش هر بهار برای کار به مسکو می‌رود. "تمام بار خانه‌داری بر دوش من است و بدترین چیز این است که هیچ‌وقت نمی‌دانی شوهرت برمی‌گردد یا نه". زابل هوانیان

دزورگیوق، کلمه‌ی مهاجرت مترادف با از دست دادن است. وقتی بیست سال پیش شوهرش برای پیدا کردن کار به مسکو رفت او فکر می‌کرد در اثر حمایت مالی او دیگر چیزی کم نخواهد داشت؛ اما در پایان نه تنها بر اثر این مهاجرت کاری، شوهرش را که ارتباطش را با خانواده قطع کرد از دست داد بلکه پسر ۲۳ ساله‌اش را هم در يك حادثه از دست داد. حالا هاروتیونیان تمام تلاشش این است که تنها پسر ۱۶ ساله‌اش را قانع کند به پیروی از پدر و برادرش به مسکو نرود. "هر بار کلمه‌ی مهاجرت را می‌شنوم از اضطراب و درد احساس مرگ به من دست می‌دهد. اگر کشورمان کار ایجاد می‌کرد نه شوهرم ما را ترک می‌کرد و نه پسر من از دست می‌رفت".

ناپدید می‌شوند، از جمله شوهر لارا هوانیسیان، معلم زبان روسی. "زن ماندن در يك روستا خیلی سخت است. ما این‌جا زمین را کشت می‌کنیم و مانند مردان کار می‌کنیم در حالی که شوهران ما را زیبایی زنان روس و مشروب افسون می‌کند و دیگر نمی‌توانند به زندگی روستایی برگردند". زنان دزورگیوق نمی‌توانند خود را از قید و بند قانونی شوهران ناپدید شده خود رها کنند چون این‌جا یکی از سنتی‌ترین مناطق ارمنستان است. ارمنی‌ها عموماً ازدواج دوم يك زن مطلقه یا بیوه را نمی‌پسندند اما چنان که آهارون آدیکیان جامعه شناس می‌گوید در گغارکونیک این کار طبق يك قانون نانوشته، ممنوع است. مخصوصاً وقتی شوهری که خانه را ترک کرده زنده باشد. شرایط اقتصادی در گغارکونیک برای ماندن مردان مناسب نیست. کشاورزی در این منطقه که ۴۹ روستای کوهستانی دارد منفعتی ندارد؛ زمستان ممکن است شش ماه طول بکشد. کارخانه‌های صنعتی ساخت شوروی که زمانی نوید فرصت يك زندگی تازه را به ساکنین منطقه می‌دادند خیلی وقت است تعطیل شده‌اند. در رویارویی با این بیکاری وحشتناک بر اساس برنامه توسعه ملل متحد گمان می‌رود ۱۰۱ میلیون نفر از ۱۹۹۱ ارمنستان را ترک کرده‌اند. برای آرتسویک هاروتیونیان، ساکن ۵۱ ساله

۳۲ ساله که مادر چهار دختر و يك پسر است شانزده‌ساله و حامله بود وقتی شوهرش خانه را برای پیدا کردن کار در مسکو ترک کرد. تعداد بچه‌هاش به اندازه دفعاتی‌ست که شوهرش به خانه آمده. کوچک‌ترین آن‌ها که سه سال دارد تا به حال پدرش را ندیده است. "در ۱۶ سالگی که دزورگیوق را به قصد مسکو ترک کرده يك زوجه دیگر پیدا کرده" (منظور دختری‌ست که با مرد متأهلی زندگی می‌کند). هوانیان به یاد می‌آورد وقتی به دوست‌دختر مسکویی شوهرش زنگ زده بود تا با او صحبت کند شوهرش چه قدر عصبانی شد. "گفت من به او گفته‌ام تو خواهرم هستی. اگر يك بار دیگر زنگ بزنی می‌آیم و هم تو و هم بچه‌ها را می‌کشم". او که ماهیانه ۵۰۰۰۰ دلار از راه کمک خیریه درآمد دارد با وجود این تهدیدها و شوهری که دائماً غایب است می‌گوید اگر شوهرش برگردد او را خواهد پذیرفت. "به خاطر بچه‌هایم او را خواهم پذیرفت. اگر نه همه‌ی روستا من را متهم می‌کنند. من چهار دختر دارم که باید ازدواج کنند، بی‌آبرویی من باعث بی‌آبرویی آن‌ها خواهد شد". فقط هوانیان نیست. در حالی که خیلی از این مردان بچه‌های روس خود را می‌آورند تا خواهر برادرهای ارمنی خود را ببینند، و تلاش می‌کنند هر دو خانواده را حمایت کنند، خیلی از آن‌ها

منبع: www.armenianow.com

ترجمه: نسیم نجفی

مارگاریت سارواریان

بنیان‌گذار نخستین کودکان تهران

لیا خاچیکیان

مارگاریت

هاروتونیان که

بعد از ازدواج با نام

مارگاریت سارواریان شناخته

شد، در سال ۱۸۸۵ میلادی در تفلیس به دنیا آمد.

در همان شهر تحصیل دوره ابتدایی و متوسطه خود را به پایان رسانید و همزمان با تحصیل، از سال ۱۹۰۱ به آموزگاری نیز پرداخت. پس از آن، با گذراندن دوره آموزشی مرکز پیش‌دبستانی فروبل، به کار در کودکان تهران پرداخت.

سال ۱۹۰۵ به تهران مهاجرت کرد تا به فراخوان مدیر مدرسه‌ی هایکازیان تهران در آنجا مشغول به کار شود. پس از آن به زودی جذب کانون فرهنگی - هنری ارمنیان تهران شد که در آن فعالیت‌های هنری نظیر نمایش و... انجام می‌شد. پس از آن به انجمن دوستداران تأثیر مدراس ارمنی پیوست و در آنجا به عنوان بازیگر، کارگردان، مترجم و نویسنده مشغول به فعالیت شد. در حالی که همزمان در مدارس ارمنه واقع در دروازه قزوین و مدرسه ارمنه در حسن‌آباد تهران هم مشغول بود.

وی با دیدن این که کودکان تهرانی در سال‌های پیش از دبستان مکان مناسبی برای در کنار هم بودن ندارند و با توجه به علاقه و تحصیلاتش، تصمیم به تأسیس کودکانستان گرفت. به این ترتیب در سال ۱۹۱۰ میلادی (۱۲۸۹ شمسی) نخستین کودکانستان تهران را به روشی نو بنیان گذاشت. این کودکانستان عبارت بود از یک آپارتمان اجاره‌ای در خیابان ارباب جمشید، که با کمک خانواده و دوستان، آن را به کودکانستان تبدیل کردند. در

چوب کبریت‌هایی که سر گوگردی‌شان جدا شده بود. ما آن‌ها را رنگ می‌کردیم و با آن‌ها خانه و آدمک درست می‌کردیم... همه این‌ها را خانم سارواریان برای ما از هیچ درست می‌کرد... من در سال‌هایی که خانم مارگاریت بسیار جوان بود شاگرد کودکانستان وی بودم و در سال‌های میان‌سال و کهن‌سال از نزدیک با وی معاشرت داشتم، او همیشه روحیه یک کودک را داشت به طوری که می‌شود گفت وی کودکی کهن‌سال بود. کودکانستان سارواریان به زودی گسترش یافت و تبدیل به مجتمع آموزشی سارواریان به نام *مانکاکان بالاد* (کاخ کودکان) شامل کودکان، مدرسه و شبانه‌روزی شد. این مجتمع در سال ۱۹۵۱ (یک سال پیش از فوت مارگاریت

سال نخست با ۳۷ دانش‌آموز پیش‌دبستانی کار مدرسه آغاز شد و در سال بعد تعداد دانش‌آموزان به دو برابر افزایش یافت که به ناچار به فضایی بزرگ‌تر با امکانات بیش‌تر شامل زمین بازی و غیره نیاز داشت. وی در کودکانستان خود اصول آموزشی نوین را به کار می‌بست و با روش‌های روز، خلاقیت کودکان را شکوفا می‌کرد.

در تهران آن زمان، فروشگاه‌هایی برای عرضه وسایل مخصوص کودکان سنین پیش‌دبستانی وجود نداشت، از این رو هر آن‌چه نیاز دانش‌آموزان کودکانستان بود به دست خودشان ساخته می‌شد؛ میز و صندلی‌هایی متناسب قد کودکان، اسباب بازی و وسایل خیمه شب بازی و تأثیر و همچنین بسیاری از وسایل مخصوص کودکان مانند مداد رنگی، آبرنگ، کتاب، نشریات و... را از اروپا و قفقاز برای دانش‌آموزان کودکانستان تهیه می‌کرد. برنامه‌های آموزشی کودکانستان سارواریان بسیار جذاب و گوناگون شامل قصه‌گویی، کاردستی، گل بازی، خیمه شب بازی، سرود، تأثیر، رقص، ورزش، موسیقی و... بود.

شماری از بزرگان و مربیان و مدیران آتی ارمنه تهران از دانش‌آموختگان کودکانستان وی بوده‌اند. جا دارد از بین دانش‌آموزان این کودکانستان الیسیس فاراهیان را نام ببریم که خود بعدها مؤسس کودکانستان کوشش بوده است.

یکی از نوباوه‌گان کودکانستان سارواریان، آراکس مارکاریان که سال‌ها در تأثیر ارمنه فعالیت داشته، در کتاب *خاطرات خاکستر شده* که در سال ۱۹۹۸ در بوستون آمریکا منتشر کرده است، از روزهایی که در این کودکانستان گذرانده است چنین یاد می‌کند: به خوبی یادم است که در آنجا با چه چیزهایی بازی می‌کردیم؛ با نخودهایی که از روز قبل خیس خورده و نرم و بزرگ شده بودند و

مارگاریت سارواریان به همراه سه کودک خردسالش، ناپلئون، موشق و سونیا سارواریان که هر یک به نوعی ادامه دهنده راه مادرشان بودند

نقاشان معاصر ارمنستان: آرویک پطروسیان

آرویک پطروسیان در ماه مه ۱۹۷۲ در ایروان متولد شد. پدرش بنیک پطروسیان مجسمه‌ساز مشهوری بود و مادرش نوازنده ویولن، کارشناس تعلیم و تربیت و بعدها فعال سیاسی بود. آرویک در کالج هنرهای زیبای ترلمزیان و سپس آکادمی دولتی هنر درس خواند و از سال ۱۹۹۹ عضو اتحادیه نقاشان ارمنستان است.

او نمایشگاه‌های متعدد انفرادی داشته و در نمایشگاه‌های جمعی شرکت کرده است. در فعالیت‌های خیریه مخصوصا با هدف کمک به کودکان و زنان بی‌چیز شرکت فعال داشته و برای شرکت‌های مشهوری مانند کواکولا، شواتسکوف و غیره کارهای گرافیکی کرده است.

طراحی دکور برنامه‌های تلویزیونی گوناگون و همین‌طور طراحی غرفه‌های جمهوری ارمنستان را در نمایشگاه‌های تجاری مختلف به عهده داشته است.

از نمایشگاه‌های گروهی او می‌توان به بی‌ینال بین‌المللی هنر در بچین چین در سال ۲۰۰۸ اشاره

نسل‌کشی ارمنه در ایروان نمایشگاهی با عنوان گل‌هایم برای شهیدان برگزار کرد.

کرد و همچنین به نمایشگاه نقاشان زن ارمنی در ایروان در سال ۲۰۰۶. در سال ۲۰۰۵ به مناسبت نودمین سالگرد

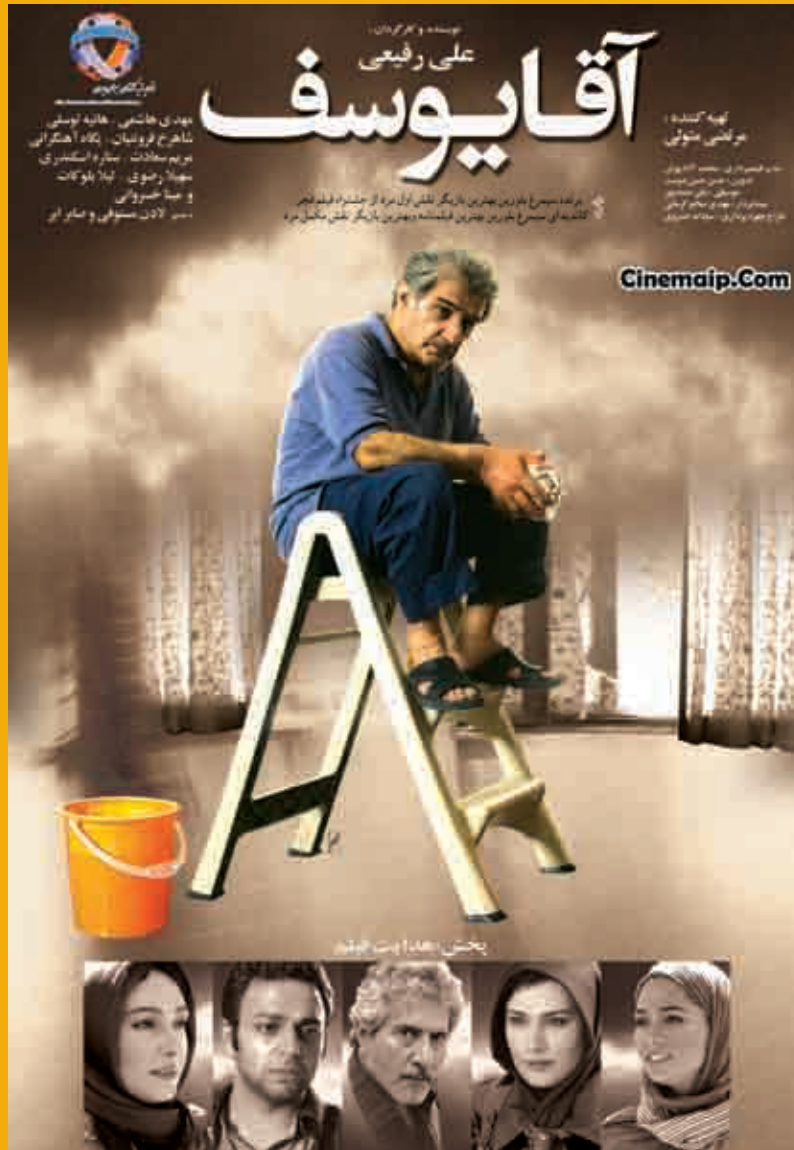

آگزوتیسیم در چند قدمی

صحنه خانواده ارمنی در فیلم آقا یوسف

روبرت صافاریان

کلیشه همیشگی خانواده ارمنی است که به دکور و اطوارها و شیوه زیست "فرهنگی تر" و متجددتر خلاصه شده است. در این مجال کوتاه نمی توانم به عنصرهایی پردازم که باعث می شوند فضای خانه ارمنی در فیلم ایرانی درنیاید. اما می توانم

از اینها، خانواده ای ارمنی است. نقش شوهر خانواده را یکی از دوستانم بازی کرده بود و امیدوار بودم که این بار در یک فیلم ایرانی شاهد تصویری ملموس و باورپذیر از فضای یک خانه ارمنی باشم، اما آنچه در فیلم می بینید همان

در فیلم آقا یوسف که این روزها بر پرده سینماهاست، شخصیت اصلی فیلم کارمندی بازنشسته است که در خانه های مردم به عنوان کارگر نظافتچی کار می کند و بیننده هم همراه او وارد زندگی خانواده های مختلف می شود. یکی

نماهایی از صحنه خانواده ارمنی فیلم آقا یوسف،
بالا، مهدی هاشمی و شاهین بازیل
پایین، شاهین بازیل و آرمینه زیتونچیان

این حسن نیت با شناخت از درون همراه نیست (و شاید نمی تواند باشد)؛ فقط کاستن یک فضای فرهنگی ارگانیک به تعدادی نشانه قراردادی است و بس. این تقلیل گرایی است که فاصله های قومی و فرهنگی را برجسته می کند. آن چه در این فیلم می بینیم خانواده ارمنی- ایرانی است از دید یک ایرانی غیرارمنی.

- و این مسأله ای است که تنها از سوی مخاطب ارمنی قابل تشخیص است. مخاطب غیرارمنی شاید اصلاً متوجه موضوع نشود. در حالی که همین مخاطب وقتی یک فیلم آمریکایی مانند *خانه ای / از شن و مه* را می بیند نسبت به بازسازی فضای خانواده ایرانی در آن فیلم حساسیت نشان می دهد و آن را تا حدود زیادی باورناپذیر و مصنوعی می یابد. اجازه بدهید از همین نمونه استفاده کنم و بگویم که بازسازی زندگی خانواده ایرانی در آن فیلم در مقایسه با بازسازی فضای خانواده ارمنی - ایرانی در فیلم های ایرانی، فوق العاده خوب است.

- یکی از دلایل مصنوعی نمودن فضای خانواده ارمنی زبانی است که آدمها بدان تکلم می کنند. اگر این زبان را فارسی بگیریم، مصنوعی است، چون ارامنه در خانه های شان با هم ارمنی حرف می زنند. البته در صحنه مورد بحث ما از فیلم *آقا یوسف* کاراکترها وقتی با هم صحبت می کنند، به ارمنی حرف می زنند. اما ارمنی ای که آن ها به آن تکلم می کنند شباهت اندکی دارد با ارمنی زنده و واقعی که در خانه های ارمنی شنیده می شود. آن چه در فیلم می شنویم در مجموع ادبی و لفظ قلم است و خالی از کلمات فارسی، در حالی که زبان واقعی ارامنه ایران محاوره ای است و به شدت آمیخته به کلمات فارسی.

آیا چنین است که همان طور که آدمها هرگز همدیگر را در عمق نمی شناسند، اقوام و فرهنگها هم در نهایت قادر نخواهند بود از درون یکدیگر را بشناسند و همیشه برای یکدیگر به عنوان چیزی ناشناختنی و آگزوتیک (به مفهوم غرابت زیبا) باقی خواهند ماند؟ آگزوتیسمی در چندقدمی که برای دیدنش دیگر لازم نیست مسافت های طولانی ببیمایی، بلکه در همسایگی ات حضور دارد.

در این جا به اشاره به چند نکته اکتفا می کنم:
- کارکرد صحنه خانواده ارمنی در فیلم *آقا یوسف* چیست؟ اگر این صحنه نبود یا اگر این خانواده ارمنی نبودند، چه تغییری در فیلم به وجود می آمد؟ احتمالاً هر که فیلم را دیده موافقت خواهد کرد که تقریباً هیچ. حضور این خانواده احتمالاً کوششی است از سر حسن نیت برای نشان دادن تنوع فرهنگی جامعه ایرانی. از سوی دیگر، فرض بر این است که فضای خانه ارمنی نوعی جذابیت برای فیلم به همراه می آورد. نوعی چاشنی برای تنوع و جذابیت و همین طور به ادای دین به دوستان و خانواده های ارمنی که بسیاری از روشنفکران هم نسل رفیعی، کارگردان فیلم، در میان شان دوستانی و از دوران کودکی خاطره ای دارند. همه این ها خوب. اما نکته این است که

بگویم که این مسأله فنی نیست. مسأله این است که خانه ها روح دارند و فیلم ساز ایرانی این روح را نمی شناسد. شناختی که حاصل تجربه زیسته باشد. و این محدود به فیلم *آقا یوسف* نیست. کارگردان قوی تری مانند کیانوش عیاری هم در فیلم *داشتن و نداشتن* با وجود اختصاص مدت زمان طولانی تری به خانواده ارمنی، توفیق چندانی در این کار ندارد. شخصیت های ارمنی سریال *هزارستان* علی حاتمی هم همین طورند. اما موضوع وقتی پیچیده تر می شود که حتی وقتی کارگردان فیلم ارمنی است، باز با همین پرداخت کلیشه ای روبه رو هستیم، چنان که در فیلم *تردید* واروژ کریم مسیحی. وقتی کلیشه ای شکل می گیرد، حتی کسی که تجربه مستقیم و ملموس از موضوع دارد، تحت تأثیر کلیشه عمل می کند.

به بهانه انتشار ترجمه نمایش نامه بانوی قلعه تسخیر شده لئون شانت؛ نمایش نامه نویس و سیاستمدار

یک عشق رویایی، و زندگی و ایده‌آل سخن گفت. او در داستان‌های بلندش چون شب خداحافظی (۱۸۹۱ م.)، روزهای رویایی (۱۹۸۴ م.)، خارجی‌ها (۱۸۹۵ م.)، ورژین (۱۸۹۷ م.)، هنرپیشه زن (۱۸۹۹ م.) و زن (۱۹۱۲ م.) نیز به تضاد میان عشق و کار، و وظیفه اجتماعی و تمایلات شخصی می‌پردازد.

اهمیت نوشته‌های شانت در تاریخ ادبیات و فرهنگ ارمنی بیش‌تر به سبب نمایش‌نامه نویسی وی است. او در نمایش‌نامه‌هایی چون مرد من (۱۹۰۴ م.)، برای کسی دیگر (۶-۱۹۰۵ م.) و در میان راه (۱۹۰۹ م.) به مسائلی چون روابط متقابل فرد و جامعه، تخریب اخلاق، و فرد و فداکاری پرداخته است.

در ادبیات ارمنی، هیچ اثری به اندازه خداوندگاران کهن (۱۹۰۹ م.) نقد و بررسی نشد است. این اثر، هم نمایش‌نامه‌ای فلسفی است و هم یک تراژدی تاریخی. اساس تاریخی این اثر رویدادهای سده ۹ م. است که در آن تضاد ابدی میان اصول دنیوی و دینی و راه‌های رستخیز ملی بازتاب یافته و در جامعه ارمنی با توجه گسترده‌ای روبه‌رو شده است. شانت در این اثر، تقابل شخصیت دو قهرمان خود، یعنی راهب و رئیس راهبان را برجسته کرده است. یکی از آن دو به گذشته و اصل نگاه دارد، و دیگری به آینده‌ای نامعلوم. نمایش‌نامه خداوندگاران کهن به سبب طرح مسائلی چون احساس، احوال و عواطف همیشه متغیر، و آرزوی آزادی انسان، کیفیت تازه‌ای وارد ادبیات ارمنی نمود.

از ده سال در مدرسه دخترانه گایانین تفلیس و دبیرستان دینی ایروان تدریس کرد. در تفلیس به عضویت گروه ادبی ورناتون درآمد.

شانت از ۱۹۱۱ م. در مدرسه مرکزی و مدرسه یسائیان استانبول تدریس کرد و در سال‌های ۱۹۱۵-۱۹ م. در اروپا زیست. این نویسنده عضو حزب انقلابی دانشکوتیون و نماینده مجلس جمهوری اول ارمنستان بود. در تابستان ۱۹۲۰ م. ریاست هیأت رسمی ارمنستان در مذاکره با روسیه شوروی در مسکو را بر عهده داشت. از سال ۱۹۲۱ م. در خارج از ارمنستان زندگی کرد و به آموزگاری پرداخت.

لئون شانت در سال‌های ۱۸۹۰-۹۹ م. چندین شعر، و چکامه‌ای به نام دختر کوهستان منتشر کرد. در این اشعار از تضاد میان زیبایی و خیال

اخیراً نمایش‌نامه بانوی قلعه تسخیر شده، اثر لئون شانت، نمایش‌نامه‌نویس شهیر ارمنی به زبان فارسی منتشر شد. ۱۸۲ صفحه متن نمایش‌نامه را آندرانیک خچومیان به فارسی برگردانده و نشر افراز آن را منتشر کرده است. این ششمین کتاب مجموعه نمایش‌نامه‌های ارمنی است که با همکاری همین مترجم و ناشر به طبع می‌رسد. ثمره این همکاری پیش از این آثاری بوده است از نمایش‌نامه‌نویسان معاصر ارمنستان. بانوی قلعه تسخیر شده نخستین اثر کلاسیک ادبیات دراماتیک ارمنی در این مجموعه است.

در این‌جا ابتدا نوشته‌ای می‌خوانید در معرفی لئون شانت و کارنامه ادبی و سیاسی او و سپس قطعاتی از نمایش‌نامه به نظرتان می‌رسد.

لئون شانت (با نام واقعی ناهاشپتیان، سپس سقبوسیان، برگرفته از نام پدرش سقبوس) در خردسالی پدر و مادرش را از دست داد. تحصیلات ابتدایی را در زادگاهش اسکودار (محل‌ای در استانبول) گذراند، سپس در سال‌های ۹۱-۱۸۸۴ م. در مدرسه گئورگیان در اجمیادزین، و در سال‌های ۹۹-۱۸۹۲ م. در دانشگاه‌های لایپزیگ، ینا، مونخ در رشته‌های علوم تربیتی و روان‌شناسی تحصیل کرد. از سال ۱۸۹۹ م. بیش

ماشین انتقام

تک‌گویی آنا، قهرمان نمایش نامه بانوی قلعه تسخیر شده

بانوی قلعه تسخیر شده داستان زنی اشرافی است که دژشان به دست سردار واسیل تسخیر شده و شوهر و دو فرزندش به دست او از فراز حصارهای دژ بر صخره‌های سخت پرتاب شده و تن‌شان طعمه کرکسان گردیده است. آنا نام این زن است. او که آتش انتقام در درونش زبانه می‌کشد، تصمیم می‌گیرد کاری کند که سردار واسیل به دست خودش فرزندانش را بکشد، هرچند یکی از این فرزندان، جوانی است صلح‌جو و مخالف نظامی‌گری پدر. زن با حيله‌گری و دسیسه‌چینی، پدر و فرزندان را به جان هم می‌اندازد. در این تک‌گویی او از موقعیت خود که به ماشین انتقام بدل شده است سخن می‌گوید و یک آن پی می‌برد که انتقام چگونه انسانیت را در او کشته است. هرچند این امر باعث نمی‌شود از اجرای نقشه‌هایش دست بکشد.

آنا

حال که کار دارد شکل می‌گیرد، حال که در سرم فکرهای زیادی دارند به جوش می‌آیند، وقت دراز کشیدن نیست. اکنون وقت اندیشیدن است. وقت چاره‌جویی و نفوذ در عمیق‌ترین سطوح و زیر و بم و راه‌های پر پیچ و تاب وجود انسانی است. پیرزن، حال، پرداختن به این کار است که به من زندگی می‌بخشد، مرا تغذیه می‌کند و روزها و ساعت‌های زندگی‌ام را سرشار می‌سازد. اکنون چند وقت است در این قلعه‌ی لعنتی هستیم؟ چهار ماه شد یا پنج ماه؟ آه، چه فرقی می‌کند؟ برای من همه‌ی این مدت یک روز بوده، یک روز طولانی، و مانند سقز کیش‌دار، مانند نوار سیاه و سفیدی به هم تنیده که چون نفرینی، روز عروسی فرزندانم و روز مرگ همسرم و روز عروسی سیاه من، دور سرم پیچانند. من این نوار را زمانی تکه تکه خواهم کرد که بالاخره شب پر سعادت این روز طولانی فرا برسد، زمانی که بتوانم برای فرزندانم، برای همسرم و برای خودم که این چنین ناشناخته شده‌ام، اشک بریزم، منی که به جلادی تبدیل شده‌ام، منی که به ابزاری برای انتقام‌گیری تبدیل شده‌ام، آه، کی باید روح و روانم از این آتش و خاکستر شسته شود؟ کی باید این انتقام که مانند توده‌ی بزرگ سربی بر سینه‌ام سنگینی می‌کند و خفهام کرده، ذوب شود؟

نمایش‌نامه‌های قیصر (۱۹۱۶م)، زنجیری (۱۹۲۱م)، بانوی دژ تسخیر شده (۱۹۲۳م) و آشین پاییل (۱۹۳۲م). نیز تراژدی‌های تاریخی هستند که مسائل ملی و اجتماعی - روان‌شناختی، و همچنین موضوع کیش شخصیت، و تضادهای میان قهرمان و توده مردم را مطرح می‌کنند. نمایش‌نامه‌های شانت، مخصوصاً خداوندگاران کهن و قیصر، از برجسته‌ترین نمونه‌های نمادگرایی در ادبیات ارمنی است. هنر او قائم بر فلسفه‌ی وجود است؛ جایی که واقعیت ادبی - هنری تنها نمادی است برای درک موضوعات مجازی. خداوندگاران کهن، قیصر و زنجیری، بارها در تأثرهای ارمنیان روی صحنه رفته است. شانت به روان‌شناسی نیز پرداخته است. در ۱۹۴۵م.

رمان ارواح عطش را با موضوع روان‌شناسی منتشر کرد و در آن به مسائل خانواده، زن، مرد و اخلاق پرداخت. کتاب‌هایی درباره آموزش زبان ارمنی (به نام لوسابر، کار مشترک با هوانس تومانیان و استپان لیبستسیان)، نقد ادبی، فرهنگ مردم، علوم تربیتی و تاریخ نیز نوشته است (مانند کتاب‌ها و آدم‌ها ۱۹۰۵م، جنس و موضوع فرهنگ مردم (۱۹۲۶م)). ترجمه‌هایی نیز انجام داده است؛ مانند چکامه (Mtsyri) اثر لرمانتوف، خرمگس اثر اتل و اینیچ و غیره. به یادبود لئون شانت، مدرسه‌ای در ایروان به نام وی نام‌گذاری شده و تمبرهای پستی با تصویر او چاپ شده است.

لئون شانت در خداوندگاران کهن با رویاهای خود این گونه سخن گفته است: فرود آید، فرود آید، رویاها با احتیاط فرود آید، رویاها رویاهای نوازش‌گر و شیرین، فرود آید رویاهای نازنین!

درباره او گفته‌اند:

«زیبایی توصیف اخلاقی و منزلت هنر در وجود او هماهنگ و تنیده گشته بود، این است علت آن که او هنر را از ایدئولوژی، زیبایی را از حقیقت، و رویا را از واقعیت جدا نکرد.»

موشق ایشخان، نویسنده

«موضوع پژوهش‌های شانت... شعر زندگی و خصوصیات پاک شاعرانه و ایدئولوژیک آن است.»

نیکول آقبالیان، ادبیات‌شناس

ترجمه: گارون سرکیسیان